

Recomanacions per a un model europeu de benestar sostenible i de prosperitat compartida

Desembre 2014

A petició de l'eurodiputat Ernest Maragall

Policy paper

Recomanacions per a un model europeu de benestar sostenible i de prosperitat compartida

PONENT CONSELL ASSESSOR:

Joan Majó

COORDINADOR:

Jordi Angusto

AUTORS:

Marcel Coderch

Joaquím Coello

Toni Comín

Frederic Ximeno

Desembre 2014

A petició de l'eurodiputat Ernest Maragall

Sumari

Presentació

- 1.** Reflexió inicial
- 2.** Recomanacions compartides
- 3.** Contribucions dels experts:
  - 3.1** Una visió monetària i fiscal integrada, per Marcel Coderch
  - 3.2** La construcció europea, per Joaquim Coello
  - 3.3** La macroeconomia, per Toni Comín
  - 3.4** L'economia verda, per Frederic Ximeno
- 4.** Nota curricular dels autors
- 5.** Els «policy papers» de la FCE

Presentació

La Unió Europea està entrant en una nova etapa com a conseqüència de les passades eleccions al Parlament Europeu i la presa de possessió de la nova Comissió, presidida per J. C. Juncker. En aquestes circumstàncies s'està examinant amb més deteniment tot el que ha passat durant els darrers anys en relació amb les dificultats per gestionar la crisi econòmica, s'està revisant la naturalesa del «Pacte per l'estabilitat i el creixement» (fins ara massa inclinat cap al primer objectiu) i s'està anunciant un «Pla Juncker» d'inversions i estímuls al creixement.

En aquest context, la Fundació Catalunya Europa ha rebut l'encàrrec del Grup Parlamentari dels Verds Europeus per tal d'elaborar un document d'anàlisi i de recomanacions que pugui ajudar a prendre una postura en aquesta nova tasca parlamentària. Encàrrec que la FCE concreta amb el present informe, dut a terme amb la següent metodologia:

A. Fer una reflexió inicial per donar un marc i ordenar el conjunt del treball. Aquesta reflexió ens ha fet veure fins a quin punt el Pla neix en un moment d'unes intencions polítiques, i dins d'una estructura institucional de la Unió Europea, que limiten extraordinàriament les seves possibilitats d'èxit. Això ens ha portat a no limitar-nos a fer recomanacions relacionades amb el Pla Juncker, com inicialment s'havia pensat, sinó a examinar el tema amb molta més amplitud, a considerar temes més generals i a fer suggeriments de més profunditat en relació amb el futur de la Unió Europea.

B. Demanar a un grup de persones qualificades (Srs. Comín, Coello, Ximeno i Coderch) la seva opinió experta en relació amb les quatre preguntes que se'ls ha formulat i que formen part com a conclusió de la reflexió inicial.

C. Elaborar unes recomanacions compartides recollint les diverses opinions i sintetitzant una resposta que inclou les coincidències, matisa les divergències i dóna coherència al conjunt. Aquestes recomanacions es refereixen, com ja s'ha dit, no solament a la implementació del Pla, sinó també a les seves mancances i a les raons del que considerem problemes estructurals que, si no s'aborden, dificultaran en gran mesura la materialització de les possibles expectatives que està creant.

D. Demanar a un membre del Consell Assessor de la FCE (Sr. Majó) la supervisió com a ponent i al Sr. Augusto, la coordinació del treball.

Aquest document inclou el text complet de les aportacions dels quatre experts seleccionats per la FCE, precedides d'una reflexió inicial i d'unes recomanacions compartides que han estat comentades entre tots sis, però que en darrer terme són responsabilitat només del ponent i del coordinador.

Volem deixar constància que la riquesa i l'encert de les quatre aportacions fa que no s'hagin de considerar com a annexos del document sinó com a parts integrants del mateix, ja que contenen anàlisis, idees i propostes molt més detallades i de gran valor. El termini de temps propi d'un «policy paper» com aquest no permetia convertir-los en un únic relat.

Joan Majó

1.

Reflexió inicial

Una radiografia actual de la UE destacaria l'elevadíssim atur, sobretot pel que fa als nous entrants a l'edat laboral; una pobresa esfereïdora, amb centenars de milers d'infants amb problemes alimentaris; unes desigualtats com mai han existit abans, amb un petit percentatge de persones acumulant la mateixa riquesa que uns quants milions; una divergència regional creixent, amb un Sud on es concentren les pitjors dades; un creixement econòmic nul o quasi nul i un no negligible risc de deflació; i, per acabar, una manca de demanda agregada interior a penes compensada amb un superàvit comercial exterior de dimensions colossals.

Una situació desastrosa com a resultat de dos septennis de signe oposat: del 2000 al 2007, amb un creixement econòmic desbocat, sobretot a la perifèria, que venia alimentat per una bombolla de crèdit i deute facilitada per uns tipus d'interès negatius en molts països; i, des de l'esclat de la bombolla el 2007, amb una recessió econòmica agreujada per les polítiques d'austeritat orientades a minimitzar el risc d'impagament del deute acumulat en la fase anterior i el risc associat de dissolució de l'euro i de la mateixa UE.

Malgrat la lectura predominant, que fa culpables de les desgràcies els països que més les pateixen, el cert és que en entrar a la Unió Monetària tots els països cedien a la UE les principals palanques de política econòmica; és a dir, les de tipus d'interès i de canvi, amb les quals fins aleshores contenien o finalment compensaven els diferencials d'inflació i, amb això, uns possibles dèficits exteriors recurrents finançats a còpia de deute extern. Sense aquests recursos, les capacitats dels països membres per evitar els desequilibris eren més aviat escasses per no dir nul·les.

Disposaven, això sí, del recurs a la política fiscal i industrial; ara bé, en un context de llibertat absoluta de moviments del capital, i d'un veritable dumping fiscal per atraure'l —amb el cas de Luxemburg com a paradigma—, la política fiscal no tenia ni té encara cap més recurs que el de «castigar» les ja prou castigades rendes del treball, amb més imposició i/o amb menys salari social compensatori. I pel que fa a la política industrial, esperar que ella sola pogués compensar els diferencials d'inflació amb guanys de productivitat, sembla més aviat desproporcionat.

Per l'altra banda, una UE a mig fer, més econòmica que política i amb un pressupost que és poc més de l'1% del PIB, segurament no disposa dels recursos polítics i econòmics suficients per evitar, primer, o per gestionar, després, una crisi de dimensions globals com la que hem viscut; a tall de comparació, tampoc els EUA van poder evitar-la, però sí van poder gestionar-la de manera molt més eficient, amb uns resultats força més positius que els assolits a la UE.

A la llum de tot això, l'actual proposta de la Comissió Juncker, en el sentit de posar en marxa un pla d'inversions de fins a 300.000 milions a partir d'una aportació pública de 21.000, pot molt ben ser que es quedi en un no res, tal com ja va passar amb el pla que es va anunciar el 2012 per un import de 120.000 milions.

De fet, en ambdós casos es parteix d'un mateix principi que tal vegada cal posar en dubte: puix que hi ha un gap d'inversions privades, i abundants diners privats quasi adormits, incentivem la seva inversió productiva a còpia de minimitzar el seu risc i de posar sobre la taula un reguitzell de grans projectes viables. Principalment, uns projectes de naturalesa pública, com ara xarxes de transport, de telecomunicacions i energètiques, orientats al mercat únic digital, de mobilitat i energètic, que per tal de mantenir els criteris d'estabilitat fiscal i no augmentar el deute públic hauran de tenir la forma de concessions o de partenariat públic-privat.

El projecte Castor, a Espanya, és fill d'aquest plantejament i ja hem vist com ha acabat: amb més càrregues per als contribuents domèstics i poc o cap efecte tractor de l'activitat econòmica. Potser n'és l'excepció, però no deixa de ser paradoxal apel·lar a projectes de naturalesa pública, de qui es manté la idea de la seva miopia secular per «endevinar» on hi haurà demanda futura, i voler finançar-los amb recursos privats incentivats a còpia d'eliminar el risc de la seva inversió. Qui estarà interessant a avaluar-lo? Qui invertirà llavors en projectes de risc?

Tal vegada caldria plantejar les coses de manera inversa: ¿la generació i l'esclat de la bombolla no es deu precisament a un excés d'estalvi i d'inversió sense una demanda que la justifiqués? Només cal pensar en els milions d'habitatges sense comprador, pel que fa a la inversió privada, i en els aeroports i trens sense viatgers, pel que fa a la pública. I si avui els privats no inverteixen, ¿no serà a causa de l'escassa o nul·la expectativa de demanda futura, atesa l'escassa demanda actual?

En aquest darrer cas, no seria millor augmentar el consum on l'excés d'estalvi és més gran, mitjançant un augment significatiu de les rendes del treball, com la millor manera d'induir l'augment posterior de la inversió? I per als projectes públics, no fóra millor un finançament igualment públic, a còpia de fer tributar en proporció les rendes del capital i els beneficis?

Amb tot això, la crisi ha suposat l'abandó *de facto* del rol de la UE com a líder de les polítiques contra el canvi climàtic i per la pau al món —és a dir, dels problemes globals que comprometen el benestar de tota la humanitat. D'una banda, tècniques com ara el fracking han donat llarga vida a uns combustibles que, tot i que contaminants, aparentment comprometen la nostra competitivitat si hi renunciem; i, d'una altra, la necessitat de més mercats d'exportació per mantenir el superàvit actual posen en risc els equilibris geoestratègics.

Ahora, la UE ha abandonat el lideratge pel benestar social i la gestió preferent del bé comú, en pro d'una competitivitat que suposadament cal guanyar a còpia de rebaixar drets socials per tal de fer front a l'amenaça del gegant asiàtic. És certa aquesta amenaça? I la de l'energia barata?

Per mirar de trobar resposta a aquestes i altres preguntes, l'FCE ha convocat un conjunt d'experts de disciplines diverses per dir-hi la seva, tot responent a les següents quatre grans preguntes:

- 1.** Quina responsabilitat té la UE i quina els Estats Membres en l'actual recessió?
- 2.** Quina fóra la distribució ideal de competències entre la UE i els Estats Membres, per tal d'evitar i millorar la gestió de crisis com l'actual?
- 3.** Quines mesures caldria prendre per retornar Europa cap al seu objectiu primigeni de pau, sostenibilitat i prosperitat compartida?
- 4.** Quina valoració del Pla Juncker i quines alertes per tal que no es perverteixi?

2.

Recomanacions compartides

Jacques Delors definia com a astúcia europea el fet d'avançar en la seva construcció obviant la presa ex-ante de decisions que els Estats Membres segurament no prendrien, atesa la pèrdua de sobirania que podien implicar, per deixar que la força dels fets les fes inevitables. Certament és possible que, altrament, la UE no hagués nat o que avui estigués encara més a mig fer, que no ho està; però també és cert que avançar de manera reactiva facilita fer-ho a batzegades i, potser inevitablement, posant pegat rere pegat.

El darrer pegat, el Pla d'Inversió Juncker, una tímida resposta per mirar de treure Europa de l'estancament secular on l'ha portat l'austeritat, sense renunciar-ne, i el resultat inevitable de les actuals circumstàncies —hegemonia alemanya, absència d'un govern i d'un veritable pressupost federal europeu, majoria parlamentària conservadora i paradigma neoliberal imperant.

En conseqüència, els autors d'aquest informe no han volgut centrar la seva reflexió exclusivament en el Pla Juncker; també han analitzat les circumstàncies que l'han fet necessari i alhora molt qüestionable, i quines caldria canviar i en quin sentit per tal d'avançar més i millor cap a l'Europa pròspera, equitativa i sostenible que va inspirar la creació de la UE.

Les recomanacions dels experts s'exposen per aquest motiu agrupades sota quatre grans eixos: l'origen remot de la crisi, les característiques principals de la crisi europea, les mesures necessàries per redreçar Europa i els criteris a tenir en compte en relació amb el Pla Juncker.

Crisi global:

- Cal cercar l'origen remot de la gran recessió iniciada amb la crisi financera de 2008 en els principis «neoliberals» que van dominar el pensament econòmic mundial a partir dels anys vuitanta del segle passat, en el sentit de privilegiar el lliure funcionament del mercat envers la seva regulació estatal.
- Entre d'altres, aquest pensament dominant va instaurar la separació de les polítiques fiscals i les monetàries, handicapant així la capacitat dels Estats per fer una veritable política econòmica integrada. Una separació que la UE va fer seva a Maastricht amb la creació d'un BCE que té com a objectiu exclusiu l'estabilitat de preus.
- Alhora, la fe en la linealitat beneficis-inversió-creixement va crear el marc conceptual idoni per al desplegament d'unes polítiques fiscals molt favorables als rendiments del capital, en relació amb les del treball; un fet que va propiciar una concentració de riquesa com mai abans i un excés d'estalvi malbaratat en bombolles especulatives i immobiliàries.

Crisi europea:

- Les asimetries econòmiques dels Estats Membres requerien, per fer-les compatibles amb una unió monetària, que tots ells mantinguessin una mateixa senda de creixement nominal i real; una condició gairebé impossible d'acomplir-se (com a exemple, entre l'any 2000 i el 2007, Espanya va acumular un diferencial negatiu d'inflació superior al 20% en relació amb Alemanya).

- Uns diferencials d'inflació continuats, no corregits per uns tipus d'interès establerts pel BCE segons la mitjana europea i no compensats per unes devaluacions ja impossibles, havien de donar lloc a desequilibris exteriors, dèficits i superàvits colossals, en forma de dèficits i superàvits simètrics, i l'agregació d'aquests, a una insostenible concentració de deutes i crèdits.
- Impulsar la unió monetària sense una unió política, necessària per dur a terme la unió fiscal, suposava deixar en terra de ningú els instruments necessaris per evitar els anteriors desequilibris i/o per gestionar-los un cop es donessin.
- Pretendre resoldre el que era un resultat derivat d'un disseny insuficient de la Unió amb polítiques exclusives dels Estats Membres i exclusivament centrades en els deutors mitjançant «austeritat» ha sumit el conjunt de la Unió en deflació i ha depauperat els països deutors.
- De fet, el gegantí deute públic que justificava l'austeritat, bona part del qual originat per l'assumpció pública de deutes privats, s'ha multiplicat en comptes de minvar com a efecte derivat de la recessió induïda.

Mesures per redreçar Europa:

- Avançar de manera decidida cap a la unió política i, per tant, cap a la unió fiscal, la unió bancària i un poder federal preocupat pel conjunt dels estats i dels ciutadans europeus.
- Supeditar l'objectiu únic d'estabilitat de preus que té avui el BCE al de la plena ocupació, emprant per assolir aquesta finalitat totes les eines al seu abast (*quantitative easing, outright monetary financing...*).
- Resoldre mancomunadament la gestió del deute perifèric i, en tot cas, condicionar-lo al creixement i no llastar-lo.
- Impulsar la demanda agregada interior, via consum i inversió, i reduir la dependència europea actual de les exportacions i el superàvit, reduint de passada la pressió expansiva que això suposa.
- Mantenir el lideratge europeu mundial en relació amb l'economia verda, tot reduint alhora la dependència energètica forana; cosa que suposa uns objectius 2030 més ambiciosos dels aprovats darrerament pel Consell Europeu.
- Impulsar de manera decidida la producció distribuïda d'energia d'origen renovable, avui prou competitiva amb un petroli al seu preu «normal» i sempre si es tenen en compte i s'internalitzen tots els seus costos.
- Augmentar la interconnexió energètica europea fins a constituir una vertadera unió energètica, sobrepasant per tant l'objectiu indicatiu 2030 del 15%.
- Recuperar i mantenir el lideratge europeu en relació amb el benestar social, incorporat aquest en els quadres de comandament (UE Scorecard) i en el sistema d'alertes comunitàries.
- Mantenir la competitivitat relativa europea envers la resta del món via l'eficiència i l'augment de la productivitat, la qual cosa vol dir R+D, innovació i educació, i en cap cas via dumping social i laboral.
- Corregir les asimetries regionals amb una especialització intel·ligent i una nova política industrial, a fi d'evitar que l'augment de demanda agregada no suposi nous desequilibris exteriors.

- Augmentar significativament els recursos propis de la UE i que de cap manera no siguin o no siguin vistos com a contribucions dels Estats.
- Harmonitzar a l'alça la fiscalitat empresarial i del capital, a fi d'evitar el dumping fiscal, i eradicar els paradisos fiscals arreu, començant pels que hi ha a la mateixa Europa

Criteris en relació amb el Pla Juncker:

- Cal evitar el risc de socialitzar pèrdues i privatitzar beneficis, així com el d'expulsar inversions alternatives més interessants, amb un exigent procés de selecció i monitoratge dels projectes.
- Cal evitar igualment que els projectes vinguin condicionats tant pels lobies públics dels estats reclamant quotes com dels oligopolis privats mirant de preservar privilegis.
- Complementar l'esquema *top-down* actual amb una governança *bottom-up*, fent xarxa amb la banca regional d'inversió.
- Prioritzar la transició energètica —renovables, eficiència, interconnexió—, el desenvolupament digital i una economia sustentada en l'R+D+I, l'educació i la formació.
- Desplegar el Pla mitjançant la participació de fons regionals d'inversió per a projectes d'escala petita i mitjana (eficiència energètica municipal i a les llars, per exemple).
- Aprofitar el Pla per reduir les asimetries econòmiques regionals mitjançant l'equiparació de les seves productivitats i la seva especialització intel·ligent en sectors i activitats sustentades en els respectius avantatges comparatius.
- Definir i impulsar des de Catalunya projectes que millorin la competitivitat i assegurin la transició energètica:

Per la banda de la demanda:

- Inversions que creïn ocupació, i no solament ocupació amb alts nivells de formació, sinó també de nivell mig o baix per reduir l'enorme bossa d'atur d'aquestes característiques.
- Inversions que millorin el poder adquisitiu de les persones amb baixes rendes perquè tot l'augment d'ingressos es traslladi al consum.

Per la banda de l'oferta:

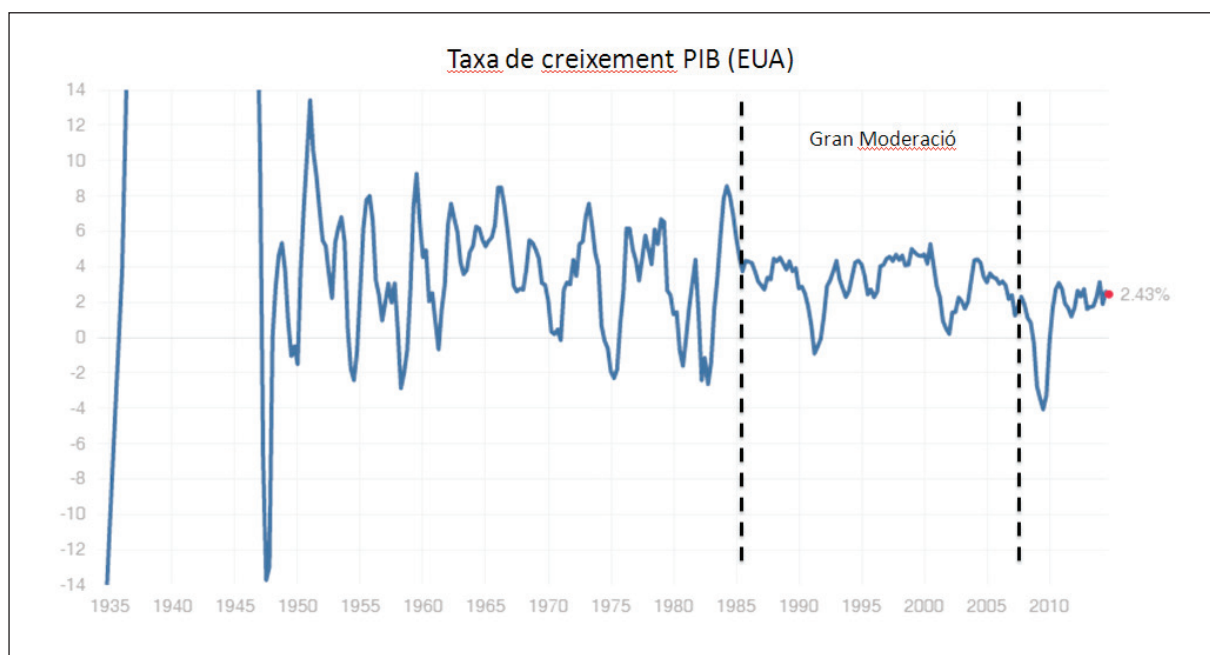
- Inversions que millorin l'eficiència energètica d'edificis destinats a habitatges, activitats comercials i/o industrials, i que signifiquin estalvis d'energia.
- Inversions que suposin la transformació cap a una energia final provenint de fons renovables, que redueixin la dependència exterior de matèries energètiques i alhora disminueixin les emissions de CO₂.
- Inversions que augmentin l'eficiència energètica dels processos industrials i/o permetin un millor aprofitament dels recursos naturals, reduint l'obsolescència dels productes industrials i afavorint la reutilització dels materials.
- Inversions que incardinin R+D+I i teixit productiu per tal d'assolir avantatges comparatius.

3.

Contribucions dels experts

3.1. UNA VISIÓ MONETÀRIA I FISCAL INTEGRADA, per Marcel Coderch

La recessió actual és la conseqüència i l'evidència de la fi del període de la Gran Moderació que va iniciar-se a mitjan anys vuitanta i que va perdurar fins a l'esclat financer de 2007. No podem entendre la crisi financera ni l'estacament actual sense analitzar els mecanismes que es van implantar a l'inici de la Gran Moderació, i que durant molts anys es varen considerar reeixits perquè reduïen la volatilitat dels cicles econòmics, com es veu en el gràfic següent (dades dels EUA que de ben segur són qualitativament similars a les de la UE):

En macroeconomia, com en altres sistemes complexos, hi ha multitud de mecanismes de retroalimentació, les conseqüències dels quals es manifesten a diferents escales de temps, sovint força més tard del moment en què comencen a funcionar. Com bé va explicar Hyman Minsky (*Stabilizing an Unstable Economy*, 1986), el sistema capitalista de base financera és un sistema intrínsecament inestable, amb múltiples llaços de realimentació positiva, que produeixen, com en tots els sistemes no estables, oscil·lacions de les seves principals magnituds (cicles econòmics). En molts casos, és possible reduir temporalment l'amplitud de les oscil·lacions d'un sistema inestable, actuant sobre determinats mecanismes interns que, sense eliminar les inestabilitats, el que fan és desplaçar-les cap a altres escales de temps. El que sol passar és que els mecanismes de reducció de la volatilitat a curt termini generen importants desequilibris interns (en magnituds no observades, o no considerades rellevants) que acaben per produir oscil·lacions més pronunciades a mig-llarg termini. Minsky ho formula dient que *stability breeds instability*.

Entre els mecanismes als quals generalment s'atribueix la Gran Moderació, en destaquem tres:

- La divisió de les responsabilitats de gestió de les polítiques macroeconòmiques monetàries i fiscals, minimitzant al mateix temps la seva interrelació: uns bancs centrals independents, amb mandats sobre política monetària aliens a consideracions fiscals (seguint la senzilla regla de Taylor), i uns governs amb responsabilitats fiscals però privats d'actuar en l'esfera monetària.
- La realització de canvis estructurals en l'economia dels països més desenvolupats: una reducció de la component industrial —per naturalesa sempre més volàtil que altres sectors— en favor dels serveis i les finances; canvis dràstics en els mercats de treball, amb un augment dels contractes temporals i a temps parcial que redueixen les tensions inflacionistes; avenços en les tecnologies de la informació i la comunicació que permeten millorar la previsió de vendes, l'optimització dels inventaris i tota la mecànica operativa; i en general, tot allò que s'ha anomenat la nova economia.
- El factor sort. Ni la Reserva Federal ni el BCE creuen en aquest factor com a explicació de la Gran Moderació, que atribueixen a la seva gestió de la política monetària. Tot i així, hi ha estudis econòmics que suggereixen que podria ser que una determinada combinació casual de diferents factors expliqués perquè els xocs econòmics que en altres circumstàncies provocaven alta volatilitat, en aquest període no hagi estat així, per pura sort.

En la nostra opinió, i en la línia de Minsky, diríem que per trobar una explicació tant al que va passar en les darreres dècades com al que ens està passant ara, i per buscar-hi una resposta adient, hem de centrar-nos en la dinàmica del sector financer i en la interrelació entre política monetària i política fiscal, i sobretot en els seus efectes sobre l'economia real.

En el decurs dels anys de bonança, les millores en la predictibilitat de l'evolució econòmica i dels resultats financers van fer que les empreses i els bancs confessin que podien operar amb un capital cada vegada més reduït i amb un major palancament, i per tant amb millor rendibilitat, sense preocupacions de liquiditat que els mercats financers, amb el suport dels bancs centrals, facilitaven amb escreix. En conseqüència, s'incrementava constantment el nivell de deute amb què operava el sistema, al mateix temps que es reduïa la percepció de risc. Com passa en totes les bombolles, aquest fràgil sentiment de confiança generalitzada pot canviar de forma sobtada per qualsevol esdeveniment negatiu, iniciant-se un procés invers d'aversion al risc i de desapalancament generalitzat que genera una forta recessió, i que sense la intervenció dels poders públics monetaris pot esdevenir una depressió.

Des d'aquest punt de vista, i pel que fa al present i futur de la UE, crec que un dels elements sobre els quals cal centrar l'atenció és en la configuració i operativa del Banc Central Europeu; en el joc que cal establir entre política monetària i política fiscal; en les limitacions del marc monetari actual, i en la manca d'un Tresor Europeu. Mirat així, el Pla Juncker és un intent de fer política fiscal dins un marc monetari excessivament ortodox, i des del nostre punt de vista està condemnat al fracàs.

El marc monetari europeu i l'espai d'activisme fiscal

Cal tenir en compte, en primer lloc, que els tractats de Maastricht que donen forma a la Unió Monetària Europea es van concebre i aprovar en un període en què les idees dominants eren les mateixes que van configurar la Gran Moderació, unes idees que van quedar gravades a foc en cada un dels seus protocols.

Pel que fa a la política econòmica, els governs dels Estats Membres passaven a estar subjectes a una «supervisió multilateral» que coordinaria les polítiques dels diferents estats per assegurar que els «estats membres [...] evitarien dèficits públics excessius», entenent per excessius els que s'allunyessin d'uns «valors de referència»:

- 3% del PIB de dèficit anual a preus de mercat;
- 60% de deute públic en relació amb el PIB.

Aquests valors, de tots coneguts, no estan fonamentats en cap mena d'evidència empírica o teoria econòmica. De fet, obliguen els governs a fer polítiques fiscals pro-cícliques que agreugen els efectes del cycle econòmic, en contra del que la teoria macroeconòmica convencional aconsella.

Això, a més, va acompanyat de restriccions molt severes al marge d'actuació dels governs democràticament elegits en una situació de crisi econòmica, pel que fa a la seva capacitat de finançament. Per exemple, l'Article 104 prohibeix que «els governs utilitzin qualsevol tipus de facilitat de crèdit del BCE o dels bancs centrals dels Estats Membres», així com «la compra directa per part del BCE o dels bancs centrals nacionals d'instruments de deute emesos pels estats»; una prohibició que només era qüestió de temps que es demostrés inaplicable i que el que ha generat són vies indirectes per fer el mateix, respectant la lletra però no l'esperit de la norma.

La primacia de l'objectiu d'estabilitat de preus per sobre la plena ocupació i el creixement, canonitzada com un article de fe en els estatus del BCE, suposa l'entronització de la cultura del Bundesbank. Tot i que l'Article 2 del Tractat suggereix que l'objectiu de la Comunitat Europea és la promoció «d'un alt nivell d'ocupació i de protecció social», la decisió de crear d'un poderós banc central, allunyat del control democràtic, sense responsabilitats sobre el creixement, en cas que pugui «perjudicar l'objectiu de l'estabilitat de preus», deixa els altres objectius en paper mullat.

La diferència entre aquest marc europeu i l'agenda política de la post-guerra, per exemple del govern britànic, és abismal:

«El Govern accepta com un dels seus objectius i responsabilitats prioritaris el manteniment d'un elevat nivell d'ocupació [...]. Un país no sofrirà un atur massiu mentre la demanda total de béns i serveis es mantingui en un nivell alt [...]. El Govern creu que es pot prevenir l'atur amb una política de manteniment de la despesa interna total.»

White Paper on Employment Policy, maig de 1944.

Els errors bàsics del debat actual vistos des de l'òptica de la Modern Monetary Theory

El debat sobre les opcions disponibles en l'actualitat està fortament restringit per la manca de comprensió del funcionament dels sistemes monetaris fiduciaris, i de les possibilitats d'un sistema monetari regit per consideracions no heretades del patró-or. Aquesta comprensió es basaria en les següents idees, desenvolupades al voltant del que es coneix com a Modern Monetary Theory (MMT), que explica el paper central que els poders públics poden jugar en una economia monetària moderna:

- El diner actual no té valor en si mateix, més enllà de ser l'únic instrument que l'Estat accepta com a pagament d'impostos i altres obligacions envers ell mateix. Per això, per tal que els ciutadans puguin pagar impostos és necessari que abans l'Estat hagi gastat el que vol recaptar. És la despesa de l'Estat el que fa possible la recaptació, no a l'inrevés.
- Analitzar i regular per separat els comportaments del Banc Central i del Tresor d'un país (o d'una zona monetària unificada) no té cap sentit, i molt menys tenir un Banc Central Europeu i diversos Tresors estatals.
- El balanç consolidat del sector públic (Banc Central + Tresor) és el que determina la posició financera neta de l'economia. La major part de les actuacions d'un banc central, excloses les que fa amb moneda estrangera, simplement intercanvien actius financers no-governamentals per bons de deute públic i per tant no alteren la xifra total d'actius financers nets en l'economia.
- Les actuacions combinades del banc central i del tresor afecten l'estoc d'actius financers privats i la composició d'aquests actius. Els dèficits públics (les operacions del Tresor) determinen el volum acumulat d'actius financers en mans privades, mentre que les decisions del Banc Central determinen la composició d'aquests actius, distribuïts en efectiu, reserves bancàries i bons de deute públic.

- Els dèficits públics augmenten els actius financers nets del sector privat, mentre que un superàvit públic els redueix. Per això, l'objectiu d'equilibrar el pressupost públic és intrínsecament contradictori.
- El govern és l'única entitat que pot proporcionar al sector privat els actius financers nets que aquest sector demanda quan vol estalviar, i ho fa gastant més del que ingressa, és a dir, incurrint en dèficits.
- Per simple aritmètica comptable, un superàvit públic implica una reducció dels actius financers nets privats. Si l'objectiu és incrementar la riquesa financera neta del sector privat nacional (en una situació d'exportacions netes negatives), els ingressos de l'estat, és a dir, els impostos, han de ser inferiors a la despesa pública. Per això, en general, els dèficits són necessaris per aconseguir una economia en expansió i una taxa d'atur baixa.
- Un govern monetàriament sobirà no està sotmès a cap restricció pressupostària. És del tot erroni suposar que s'ha de comportar igual que una família, gastant d'acord amb els seus ingressos.
- El pensament macroeconòmic ortodox diu que el finançament de la despesa pública només pot venir per tres vies: a) impostos; b) venda de bons de deute al sector privat; i c) creant diners en forma de reserves bancàries, i argumenta que els dèficits són inflacionaris si es financen creant diners, i que redueixen la capacitat inversora privada quan emeten deute públic. En realitat, la restricció pressupostària dels governs és una identitat comptable *ex-post*, no una restricció *ex-ante*.
- Per resumir, els superàvits públics només es poden assolir disminuint els estalvis del sector privat (augment del deute privat). Els superàvits públics no augmenten la riquesa del govern ni la seva capacitat de gastar. A més, tenen una tendència inherent a reduir la demanda agregada. Un govern monetàriament sobirà (o una unió monetària) no té restriccions financeres de la seva despesa, la qual cosa no vol dir que no hagi d'autoimposar-se determinades restriccions per compassar la seva despesa a la creació de riquesa real.

Principis bàsics d'un finançament funcional

Els principis descrits de la MMT provenen en part de les idees d'Abba Lerner, la qual l'any 1943 les va explicar en el seu article «Functional Finance and the Federal Debt», en què defensava que la conducció i l'avaluació de la política econòmica pública ha d'anar intrínsecament lligada a la consecució d'objectius socials.

Lerner defensava que un govern sempre ha d'utilitzar la seva capacitat de fer polítiques econòmiques amb l'objectiu d'assolir la plena ocupació amb estabilitat de preus. Per Lerner, normes fiscals o monetàries basades en criteris de moralitat conservadora no són eficaces. A diferència del que pensen els defensors de la «prudència fiscal», va escriure:

«La idea central és que la política fiscal d'un govern, la seva despesa i recaptació, la gestió del seu endeutament, i la creació i destrucció de diners, només s'han de jutjar pels resultats que produeix aquesta política, i no segons doctrines tradicionals que pretenen dir què és i què no és moralment correcte.

La primera responsabilitat d'un govern (ja que ningú altre la pot assumir) és mantenir la capacitat de despesa total del país en béns i serveis, ni per sobre ni per sota de la capacitat d'aquella que pot adquirir a preus actuals tots els béns i serveis que l'economia és capaç de produir. Si la despesa total és massa elevada es produirà inflació, i si és massa baixa, atur.

El govern pot augmentar la despesa total gastant ell mateix, o reduint impostos, i pot reduir-la disminuint la seva despesa o incrementant impostos. D'aquesta manera, la despesa total es pot mantenir en un nivell adequat, que serà aquell que és suficient perquè es pugui comprar tota la producció dels que volen treballar, sense provocar un excés de demanda que seria inflacionària.»

Les consideracions de caire moral només s'han de tenir en compte a l'hora de fixar l'objectiu del govern. Si acceptem com a principi moral que l'objectiu social és que tot aquell que vulgui treballar ha de poder fer-ho en condicions dignes, i si per diferents circumstàncies —per exemple, variacions en el nivell de despesa privada— és necessari un dèficit de l'1%, o del 5% ens ha de ser indiferent.

Des d'aquest punt de vista, només hem de pensar a incrementar els impostos o a emetre deute públic quan hem de reduir la capacitat adquisitiva total, per motius inflacionaris. Si cal més despesa pública és millor fer-la amb creació de diner.

El tabú de la creació directa de diner i la monetització del deute (*Overt Monetary Financing*)

Qualsevol estudiant d'economia surt de la facultat amb una idea gravada a foc en les seves neurones: que la inflació és producte del creixement de la massa monetària, i que per això els governs han de tenir prohibit crear diner per finançar els seus dèficits. És un dels mites més sagrats del pensament econòmic convencional, que s'utilitza per dissuadir el públic dels beneficis de l'activisme fiscal, pel que fa a la creació de diner per part del govern, o l'anomenada monetització del deute (*Overt Monetary Financing*, OMF), en el vocabulari de la UE.

Segons el pensament econòmic convencional, les operacions de *Quantitative Easing* (QE) engegades primer pel Bank de Japó, després per la Reserva Federal i el Banc D'Anglaterra, i ara, finalment, sembla que també pel BCE —que han inflat els balanços dels bancs centrals fins a nivells mai vistos— havien de produir una hiperinflació que en cap cas s'ha materialitzat. Aquesta fallida del pensament convencional és deguda a dos errors: en primer lloc, suposar que funciona l'anomenat «multiplicador monetari», segons el qual la quantitat de reserves creades pels bancs centrals es trasllada automàticament, multiplicada per un cert factor, a la massa monetària en circulació a l'economia; i en segon lloc, suposar que el creixement de la massa monetària forçosament implica inflació (Teoria de la Quantitat de Diner).

No entrarem aquí en els detalls d'aquests tabús, ni en farem una refutació exhaustiva. Ens limitarem a apuntar que significats exponents de la macroeconomia convencional ja ho comencin a posar en dubte, i explorarem quines mesures serien més adients a nivell europeu si deixem de banda aquests tabús.

Adair Turner, ex president de la Financial Services Authority (FSA), el regulador financer del Regne Unit i, en l'actualitat, membre de l'UK Financial Policy Committee, per exemple, en un article publicat al *Financial Times*, titulat precisament «Printing Money to Fund Deficit is the Fastest Way to Raise Rates»¹, diu:

«The global economy is suffering the hangover from many decades of excessive private sector credit growth. Debt owed by the public and private sectors has actually increased as a proportion of GDP, from 170 per cent five years ago to 200 per cent today. Weak demand has led to below-target inflation in all major economies.

[...]

Economists agree that this is how we got into the current mess, but they disagree about how to get out of it. Some, such as Paul Krugman and Lawrence Summers, argue for more relaxed fiscal policies. Cutting taxes or increasing public expenditure is the most certain way to stimulate demand. In Milton Friedman's words it is an injection directly "into the income stream". But this route out of recession would increase public debt even further. It seems blocked.

---

1 *Financial Times*, 10 de novembre del 2014.

Instead, most countries have opted to combine fiscal tightening with ultra-loose monetary policy, setting short-term interest rates close to zero and using quantitative easing to reduce long-term rates and boost asset prices.

But there are dangers. Sustained low interest rates create incentives for highly leveraged financial engineering [...]. And they work by restarting growth in private credit—which is what led to our current predicament. The Bank for International Settlements therefore argues that monetary policy should be tightened as well as fiscal, but that would depress demand yet further.

[...]

Government deficits should temporarily increase, and they should be financed with new money created by the central bank and added permanently to the money supply. Money-financed deficits would increase demand without creating debts that have to be serviced. This would lift either real output or inflation and allow interest rates to return to normal more quickly.

There are no technical reasons to reject this option, only the fear that once we break the taboo, money-financed deficits will be used on too large a scale.

Despite that fear, de facto monetisation is inevitable in some countries, even if policy makers deny it.

[...]

Orthodox theory sees helicopter money as risky. But current quantitative easing policies are at least as risky, and have produced adverse side effects. In the UK the Bank of England has bought £375bn of government bonds to try to stimulate the economy through swollen asset prices and rock-bottom interest rates. It could instead have created new money to finance a smaller one-off increase in the fiscal deficit. If it had done so, a return to normal interest rate disciplines would now be nearer.»

Sense moure'ns de casa, Jordi Galí, sens dubte el nostre millor macroeconomista, mundialment reconegut, també ha publicat recentment a VOX un article en el mateix sentit, titulat «Thinking the Unthinkable: *The effects of a money-financed fiscal stimulus*»², on explica que els models DSGE que utilitzen els bancs centrals mostren que un finançament temporal dels dèficits amb creació de diner en les circumstàncies actuals no té per què ser inflacionista, i conclou que:

«All things considered, a money-financed fiscal stimulus is clearly unappealing if one takes such an idealised classical model as a reference framework. I conjecture that it is that kind of 'classical' reasoning that has shaped the widespread prejudice against money-financed fiscal expansions.

But such judgments may not be entirely justified. As I show in my recent paper, when I deviate from an ideal classical world and use instead a more realistic model allowing for imperfect competition and nominal wage and price rigidities to evaluate the impact of a money-financed fiscal stimulus, the effects are very different. Such an intervention is predicted to have very strong effects on economic activity with relatively mild inflationary consequences spread over several years.

---

² <http://www.voxeu.org/article/effects-money-financed-fiscal-stimulus>

On es fa ressò dels resultats del seu treball teòric, que podeu trobar a «The Effects of a Money-Financed Estimulus», CERP Discussion Paper 10165, setembre 2014.

The large increase in activity is due to a crowding-in of private consumption and investment, caused by the persistently lower real interest rates due to higher expected inflation.

- The debt-GDP ratio is also predicted to go down over time, largely as a result of the lower interest rates.
- Finally, if output is sufficiently below its efficient level, a money-financed fiscal stimulus is shown to raise welfare even if based on purely wasteful government spending.

A fiscal stimulus programme that focuses on productivity-enhancing public investment projects would likely have even more desirable effects.»

També altres economistes no tan coneguts proposen el mateix, com es pot comprovar en articles recents, com ara «Helicopter Money: The best policy to address high public debt and deflation», de Biaggio Bossone, Thomas Fazi i Richard Wood.³

Conclusió temptativa i propositiva

Com he apuntat, la crisi i la manca de solucions que ofereix el pensament econòmic convencional han obert una esclletxa en el mur granític de l'ortodòxia neoliberal que cal aprofitar fins aconseguir el seu enderroc.

El pensament progressista ha de recuperar les idees d'Abba Lerner i ha d'assimilar la seva actualització i modernització desenvolupada pels defensors de la Modern Monetary Theory⁴, si volem deslegitimar el pensament econòmic i monetari hegemònic durant les darreres dècades que ens ha portat al marasme econòmic i intel·lectual actual i ser capaços de bastir alternatives viables en defensa dels interessos de la majoria de la societat i dels sectors més febles en especial.

Dins aquest marc teòric nou, és possible plantejar alternatives a la política europea actual que permetin posar de nou sobre la taula l'objectiu de la plena ocupació, i que retornin als estats la direcció dels processos econòmics que han segrestat els mercats financers. Dins del marc monetari europeu, aquesta iniciativa només pot tenir èxit si és assumida pels grups polítics emergents i traslladada al Parlament Europeu.

A nivell local, ens cal analitzar i aprofundir en aquests nous plantejaments de política monetària i fiscal per tal de construir propostes agosarades però rigoroses. Un primer exercici en aquest sentit seria fer una crítica al Pla Juncker des de la perspectiva aquí apuntada, i proposar una alternativa amb garanties, que pogués ser discutida amb altres grups de l'esquerra europea.

---

3 <http://www.voxeu.org/article/helicopter-money-today-s-best-policy-option>

<http://www.voxeu.org/article/unconventional-monetary-policies-revisited-part-i>

<http://www.voxeu.org/article/unconventional-monetary-policies-revisited-part-ii>

4 http://www.amazon.es/gp/product/B00G3DIU71/ref=s9_simh_gw_p351_do_i1?pf_rd_m=A1AT7YVPFBWXBL&pf_rd_s=center-2&pf_rd_r=1ZQ9PR593V69WF3MCE6J&pf_rd_t=101&pf_rd_p=455357367&pf_rd_i=602357031

3.2. LA CONSTRUCCIÓ EUROPEA, *per Joaquim Coello*

La Unió Europea, inicialment el Mercat Comú, es fa obviant la política i utilitzant la palanca de l'economia. El Pacte del Carbó i l'Acer, 1951, i el Tractat de Roma, 1957, centren l'actuació en l'economia. Pel primer, si la disputa sobre les fonts de riquesa europees, carbó i acer, indústria pesada, han estat la causa de les dues guerres civils a Europa en el segle xx, posem aquestes fonts en comú, fem-les compartir entre França i Alemanya, i les evitarem. Pel Tractat de Roma, compartim el mercat, amb un mercat únic, la guerra serà més difícil perquè la interrelació econòmica i comercial retraurà i afeblirà les forces de la confrontació. És difícil per al món econòmic promoure la guerra contra els propis clients, contra els propis proveïdors, contra els propis competidors.

Aquest objectiu després de seixanta anys s'ha aconseguit: la guerra civil a Europa és avui impensable. No tornarà a succeir. Però a partir del pitjor, s'ha evitat la guerra, ara s'ha d'aconseguir el millor, és a dir, construir una base europea comuna pel que fa a la política, al govern i a l'economia i això sense eines polítiques és objectivament difícil, impossible, per construir el futur, per fer un pas més.

Seria necessari crear un ens polític superior per sobre dels estats, és a dir, confederar-los. Des de la sobirania nacional per pacte es crearia un govern confederal que retindria la capacitat de decisió sobre les qüestions cabdals de l'economia, la fiscalitat, el tresor i la política exterior.

Per construir l'Europa de demà s'ha tornat a emprar la mateixa eina, l'economia, en aquest cas la moneda, però no arribarem a l'objectiu si no hi entra de manera específica i determinada la política, i la política té una eina essencial per modificar l'entorn econòmic i social que és un banc central amb tresor propi i llibertat d'actuació i un pressupost públic suficient. Avui a la Unió Europea el pressupost públic és de l'1% del PIB dels Estats Membres. Sense un pressupost de l'ordre d'un 10% del PIB europeu fer política europea és una quimera. El Parlament, el Govern sortit del Parlament, no és prou, no és suficient. No cal dir gaire més perquè la política per ser efectiva precisa de la força que dona un pressupost i de la flexibilitat que permet tenir un banc central per mobilitzar l'economia i transformar la societat. És cert que històricament el transvasament més important de fons entre Estats sobirans s'ha donat a la Unió Europea (Espanya i Polònia han estat els més grans receptors), de l'ordre de desenes de vegades superior, al Pla Marshall per la reconstrucció després de la guerra, però per construir Europa s'ha de transcendir aquesta frontera.

És inevitable que l'estructura política actual de la Unió Europea, fins ara de contingut limitat, giri cap a la burocràcia perquè es construeix l'edifici però la força i la capacitat de decidir és més a fora del nucli de Govern de la Unió, és a dir, en mans dels Estats Membres que no pas en mans de la Comissió, el Govern Europeu.

Aquesta voluntat de mantenir el poder dels Estats Membres porta a repartir-lo a nivell de les institucions europees en clau nacional i per tant a tenir un número de comissaris igual al número dels Estats i que els acords es facin per consens o per majories reforçades entre aquests, és a dir, per equilibri de poder. No es tracta ara de ser eficient, es tracta de repartir el poder en els òrgans de govern de la Unió Europea entre els que realment el detenen per aconseguir així l'acceptació d'aquests.

De fet, des del Tractat de Westfàlia això és el que s'ha fet a Europa, és a dir, arribar a un equilibri de poder per evitar les guerres, tot acceptant que el poder sobirà dels Estats és intocable. Quan l'equilibri s'ha trencat, la guerra n'ha estat el resultat. El cataclisme napoleònic va obligar els Estats europeus a replantejar i controlar, amb conferències periòdiques, els Congressos de Viena i Aix-en-Provence al segle XIX, l'equilibri de poder. Cinquanta anys després d'abandonar aquesta política va arribar la guerra de Prússia amb Dinamarca, amb Àustria i finalment amb França el 1870, pas previ per a la guerra del 1914 i la continuació el 1939.

Per tant, aquesta lliçó ben apresada per l'experiència és la que practiquen els europeus però, per a la creació d'un nou poder supranacional que governi Europa, amb això no n'hi ha prou, cal una cessió de sobirania que progressa molt lentament i és encara insuficient per aconseguir una política econòmica i fiscal comuna, no uniforme, però sí comuna. La Unió Europea i els EUA són ens polítics de naturalesa radicalment diferent.

A partir d'aquí, és obvi que la responsabilitat de la política econòmica europea és fruit de l'equilibri de poder entre els Estats Membres, i la força dels uns i dels altres és diferent tant per PIB com per població i extensió territorial. Un número petit d'Estats Membres amb economies fortes ha impulsat una política d'equilibri pressupostari públic, i per tant de contenció d'inversió i despesa pública, i això ha reduït inevitablement el creixement econòmic. Aquesta política s'ha imposat a la Unió Europea en detriment dels Estats del sud amb menys força política i econòmica. A la majoria, per pes econòmic, aquesta política li anava bé, partia de dèficits públics moderats i economies expansives, la minoria, endeutada amb dèficit públic fort i en crisi de creixement, no ha tingut cap altra possibilitat que acceptar-la malgrat que fos contrària als seus interessos.

El resultat és palès, la manca de consum intern ha agreujat la situació inicial i ha conduït a l'estancament i en ocasions a la recessió. L'exemple és visible, els EUA han fet una política contrària, de forta inversió i despesa pública i el resultat ha estat diferent i millor, avui creixen més i han reduït l'atur de manera significativa, s'han creat en els darrers anys vuit milions de llocs de treball. La demostració de què caldria fer és òbvia però a qui pot fer-ho a Europa, els Estats que controlen la Comissió, no els convé i és improbable per tant que a curt termini es faci.

Hi ha moltes polítiques econòmiques i socials possibles però avui la clau de la política a Europa, cal subratllar la paraula política, rau en dues mesures:

- La possibilitat d'emetre deute a nivell de la UE i que aquesta financi el dèficit dels Estats Membres en situació més difícil.
- Impulsar el creixement via inversió i la despesa públiques de manera prioritària en les àrees d'activitat en què la injecció de liquiditat produirà efectes en el creixement econòmic en el més curt termini.

Cap de les dues són possibles ara perquè els Estats no estan disposats encara a cedir aquest poder. Per tant no passaran.

El Pla Juncker és una eina que podria ser útil però té un palanquejament públic, un 10%, insuficient per promoure mesures transversals, tal com pretén. Li falta un pla d'incentius fiscals de manera que es potencii l'estímul de la inversió privada a través de la pública que l'acompanyi. Això avui no és possible perquè la política fiscal és competència dels Estats Membres i no de la Unió Europea. El Pla Juncker porta, doncs, a dins seu la llavor del fracàs, o com a mínim d'un alt risc de fracàs perquè té la carència essencial de comptar amb pocs fons públics i amb nuls incentius fiscals.

No es poden negar els avenços de les polítiques europees però aquestes tenen força insuficient per resoldre els greus i urgents problemes actuals. Les eines eren i són dels Estats Membres i això dificulta la seva mobilització. La qüestió de la velocitat, suficient o insuficient, de la integració europea és opinable però les raons perquè aquesta sigui la que és, és clara, com s'ha intentat expressar. Si no trobem uns líders que, com Schuman i Monnet, ho impulsin, si no tenim més Jacques Delors, no es podrà incrementar el ritme actual de la integració europea i això fatiga els europeus que no acaben de visualitzar com es poden fer útils unes institucions que els semblen llunyanes.

És una qüestió a debatre i a reflexionar que una vegada que el president de la Comissió és elegit pel Parlament i no pels Estats Membres com era el cas fins ara, és a dir, s'aprofundeix en la democràcia, no trobem més que el Sr. Juncker per presidir Europa, persona al final de la seva vida política i autor de mesures i desgravacions fiscals a Luxemburg per atreure inversions i localització d'empreses, que van contra la política que ara Europa necessita. Si el Sr. Juncker és coherent hauria ara, com a president de la Comissió, d'impedir que els Estats Membres practiquin les polítiques que ell va impulsar com a cap de Govern de Luxemburg.

Cal sempre ser optimista i treballar malgrat que la llum del final del túnel de la crisi, pel seguit de mesures econòmiques equivocades que s'han pres en els darrers anys, sigui encara força lluny. Cal constància i no desesperança.

3.3. LA MACROECONOMIA, per Toni Comín

Quina responsabilitat té la UE i quina els Estats Membres de l'actual recessió?

En la mesura en què la institució que concentra el poder a la UE segueix sent el Consell Europeu i que aquest representa els Estats Membres de la UE, sembla difícil distingir entre la responsabilitat de la UE i la dels seus Estats Membres, com si es tractés de coses diferents. Una altra cosa és preguntar-se si la situació d'aquells Estats Membres de la UE que estan ara mateix en recessió es deu principalment a les decisions de política econòmica dels seus respectius governs o es deu, més aviat, a les decisions que el Consell Europeu i la Comissió —per delegació del Consell— ha fet prendre a aquests governs. Si la pregunta és aquesta, som del parer que la situació recessiva en la qual es troben avui molts estats europeus —no podem parlar de recessió en el conjunt de la UE, en la mesura en què les previsions de creixement per al 2014 i el 2015 segons la Comissió són de l'1,3% i l'1,5%, respectivament— té bastant més a veure amb les opcions de política econòmica que ha pres la UE de manera col·legiada, que no amb les decisions individuals dels seus governs.

Concretament, la «responsabilitat de la UE» —insistim que amb aquesta expressió ens estem referint a la del conjunt d'Estats Membres que s'asseuen al Consell Europeu i, dins d'aquesta institució, a la dels estats que hi tenen més poder, particularment Alemanya— es pot assenyalar en dos sentits:

- a) La responsabilitat de la UE pel que fa al mal disseny de la Unió Monetària, que està a l'origen de l'actual crisi econòmica.
- b) La responsabilitat de la UE en l'elecció de les polítiques d'austeritat, a partir del maig del 2010, polítiques que expliquen que, mentre tota la resta de zones del planeta que van ser víctimes de la crisi l'any 2008 ja l'han superat sobradament, només la UE —o, per ser més precisos, alguns països de la UE— segueixen avui en situació de recessió i que el conjunt de la UE es trobi avui amb unes taxes de creixement certament penoses.

En efecte, l'actual situació de creixement «anèmic» de la UE és conseqüència de la superposició de dues crisis (o, més ben dit, de dos tipus de causes que han portat a la crisi): la crisi de l'euro i la crisi derivada de les polítiques d'austeritat fiscal.⁵

La crisi de l'euro. Sense entrar ara en grans detalls, a l'origen de l'actual «crisi» econòmica europea hi ha un mal disseny de l'euro. Els diferencials de competitivitat entre els països que conformen una unió monetària —i que, per tant, han renunciat a la possibilitat d'ajustar aquests diferencials per mitjà del tipus de canvi i del tipus d'interès— només pot derivar en tres escenaris:

- a) L'escenari en què les economies dels diferents països estan efectivament integrades en un mercat comú i, per tant, els factors productius tenen un nivell de mobilitat suficient com per garantir la convergència d'aquests països en termes de competitivitat. En el cas de la UE aquest escenari no es va produir perquè, tot i formar part del Mercat Únic, la integració de les diferents economies —molt particularment, els seus mercats financers— era més petita del que se suposava, de tal manera que la introducció de l'euro va afavorir que els diferencials de competitivitat entre els països del nord de la UE i els del sud augmentessin en comptes de disminuir.
- b) L'escenari en què la unió monetària va acompanyada d'una unió fiscal, que permet compensar les diferències de competitivitat i els «shocks asimètrics» entre els diferents Estats Membres per mitjà de

⁵ Pel que fa a l'explicació de les causes de la crisi, sóc deutor (entre d'altres) de l'anàlisi d'A. Castells a la conferència «La economia política de la austeritat» (discurs d'ingrés a la RACEF).

les polítiques fiscals del govern central (federal). En el cas de la UE aquest escenari tampoc no es va produir perquè, com és sabut, la UE va cometre la «temeritat» de tirar endavant una unió monetària sense acompanyar-la de la consegüent unió fiscal —a saber, impostos comuns, un pressupost comú i un Tresor comú capaç d'emetre deute comú (eurobons).

- c) L'escenari en què els diferencials de competitivitat es mantenen o, com va passar en el cas de la UE, s'incrementen. Tanmateix, en aquest cas, la conseqüència inevitable és un increment sostingut del dèficit per compte corrent i, en paral·lel amb això, de l'endeutament exterior dels països menys competitius. Que és exactament el que va passar a Europa entre l'arribada de l'euro (1999) i l'arribada de la crisi (2008). Al seu torn, aquest endeutament exterior era possible perquè la pròpia arribada de l'euro va deixar els tipus d'interès en uns nivells excepcionalment baixos, cosa que permetia a aquests països menys competitius endeutar-se a un cost irrisori.

Es podria dir que en realitat hi ha un quart escenari: aquell en el qual els països membres de la unió monetària fan les reformes estructurals que els garanteixin convergir en termes de competitivitat. Però aquestes reformes per si soles difícilment poden resoldre el problema, si no van acompanyades d'una efectiva integració de les diferents economies —i dels seus mercats financers— en un mercat únic i d'una unió fiscal que permeti una acció d'acompanyament d'aquestes reformes estructurals dels diferents Estats Membres per part del govern central (federal).

La relació entre el mal disseny de l'euro i l'actual crisi econòmica sembla prou evident: la introducció de l'euro, sense cap dels mecanismes necessaris per corregir els riscos i els inconvenients inherents a qualsevol unió monetària, va alimentar un enorme endeutament dels països perifèrics de l'eurozona, amb economies menys competitives, destinat a finançar el seu dèficit exterior. I les mateixes condicions financeres que facilitaven aquest endeutament permetien, simultàniament, que els bancs d'aquests països perifèrics alimentessin una enorme bombolla d'actius —en el cas d'Espanya, d'actius immobiliaris— que, quan va explotar, va bloquejar el sistema financer de tots els països de la UE: tant dels països deutors com dels països creditors. I, com és sabut, va ser aquest col·lapse del sistema financer el que va sumir l'economia europea —juntament amb la d'altres zones del planeta— en una profunda crisi.

Les polítiques d'austeritat. Va ser precisament per evitar l'esfondrament general dels seus sistemes financers —sempre caracteritzats per una forta presència de bancs «sistèmics» (*too big to fail*)— que els governs europeus, a l'inici de la crisi, van escometre una operació de rescat massiu dels seus bancs. I amb això van convertir el que inicialment era un deute del sector privat en un deute públic. Posem l'exemple d'Espanya: el deute que les grans immobiliàries espanyoles tenien amb els grans bancs i amb les caixes espanyoles (en molts casos, els propis creadors d'aquestes immobiliàries) era, en realitat, un deute amb els grans bancs alemanys, francesos i d'alguns altres països centrals de la UE. Per tal que aquests bancs no es quedessin sense cobrar, el Govern espanyol es va veure obligat a rescatar els seus bancs, assegurant així que procedien a un procés de desapalancament ordenat. Però aquest rescat, en el moment en què el deute públic espanyol escalava a gran velocitat, any rere any, i en què la prima de risc del deute espanyol assolia cotes històriques, només podia ser finançat per mitjà d'un fons europeu, com així va ser. Per tant, el desenllaç de la crisi, en el cas d'Espanya, es podria explicar així: com la UE va rescatar el Govern espanyol per tal que pogués rescatar els bancs espanyols per tal que aquests poguessin desfer el seu enorme endeutament amb els bancs dels països centrals de la UE.

La contrapartida d'aquesta situació de «rescat parcial» va tenir dues cares: la imposició d'unes draconianes polítiques d'austeritat fiscal que s'han traduït, des del 2010 ençà, en una sistemàtica reducció tant de la despesa social dels nostres estats del benestar (educació, salut, serveis socials, polítiques actives d'ocupació, etc.) com d'inversió pública. I una reforma laboral encaminada a forçar una «devaluació interna» que té com a objectiu recuperar la competitivitat de l'economia espanyola, amb el suposat objectiu que sigui el sector exterior el que tiri del creixement. El resultat a la vista està: la depressió de la despesa pública, per una banda, i la depressió dels salaris i, en conseqüència, de la capacitat de consum de les famílies espanyoles —especialment de les rendes més baixes: la pèrdua de poder adquisitiu de

les rendes baixes ha estat d'un 43%, mentre que els salaris més alts a penes han perdut un 3%, en el cas d'Espanya, des de l'inici de la crisi— ha portat l'economia espanyola a diversos anys seguits de recessió.⁶

És precís recordar, tanmateix, que si els països amb grans dèficits públics han estat obligats a retallar per tal de fer front a aquests dèficits, això en part és degut també al mal disseny inicial de l'euro. En efecte, una de les conseqüències més problemàtiques —probablement, la més problemàtica de totes— del fet que la unió monetària no vagi acompanyada de la consegüent unió fiscal és que els Tresors nacionals, que segueixen sent responsables d'emetre deute públic, ja no tenen un Banc Central que els recolzi. Fer la unió monetària però no la unió fiscal volia dir disposar d'un únic Banc Central (BCE) i mantenir disset Tresors nacionals que, en conseqüència, perdien el suport que en un esquema «normal» el Banc Central nacional els oferia fins aleshores. Davant d'aquesta novetat que suposa un deute públic (nacional) «despullat», els mercats financers van reaccionar amb especial duresa davant dels increments del dèficit públic d'aquests estats que ja no tenien un Banc Central al qual recórrer.⁷

Anant més enllà del cas espanyol, el resum seria aquest: si bé el primer any i mig de la crisi els governs europeus van aplicar polítiques netament keynesianes —rebaixa dels tipus d'interès i estímuls fiscals generosos— assumint les conseqüències que aquestes polítiques poguessin tenir en termes de dèficit públic, a partir del maig del 2010 es va produir un canvi radical en l'orientació de la política econòmica de la UE —amb l'excusa de la crisi del deute grec. D'aquesta manera es va produir el que qualsevol manual de macroeconomia podria preveure: les polítiques d'estímul —acompanyades dels rescats bancaris— van permetre que la caiguda del PIB fos menys severa del que hagués pogut ser i que se sortís relativament ràpid de la recessió; les polítiques d'austeritat van retornar l'economia europea a una situació de depressió de la qual tot just acabava de sortir. En resum, el que hagués pogut ser una crisi en forma de V es va convertir, per obra i gràcia de les polítiques dictades des del Consell Europeu, en una crisi de W, en la qual la segona recuperació és d'una atonia tal que s'acosta al quasi-estancament. Com haurien de saber la majoria d'economistes —sense necessitat de ser keynesians— l'austeritat i la recessió es retroalimenten, en una mena de cercle viciós infernal d'acord amb el qual com més retalles, menys ingressos —amb el trist resultat que el PIB s'estanca o decreix, sense que el dèficit públic aconseguixi cap millora apreciable.

Quina fóra la distribució ideal de competències entre la UE i els Estats Membres, per tal d'evitar i millorar la gestió de crisis com l'actual?

Si ens atenem a l'anàlisi precedent, sembla bastant clar quina és la resposta a aquesta segona qüestió. Vist que el punt de partida “natural” de la unió monetària és el fet que hi hagi —i que, probablement, sempre hi segueixi havent— diferències de competitivitat entre els diferents països membres de l'eurozona, cal articular els mecanismes necessaris per tal d'evitar que aquestes diferències de competitivitat:

- a)** es vegin agreujades, de manera estructural, a causa de la pròpia unió monetària
- b)** es converteixin en el caldo de cultiu que afavoreix una crisi financera que, amb una gran probabilitat, s'acabi traduint en una recessió o, en el millor dels casos, en una atonia en les taxes de creixement.

6 Tal com ho resumeix Castells: «Las políticas de austeridad y los recortes en el Estado de bienestar tienen, pues, su origen en el excesivo endeudamiento del estado, éste en la crisis del sistema financiero y ésta, en buena medida, en el defectuoso diseño del euro, que condujo a unos desequilibrios que [...] jamás se hubieran producido fuera del euro. [...] Las dinámicas desatadas en los mercados financieros europeos desde la aparición del euro y hasta el estallido de la crisis son las que explican finalmente el enorme endeudamiento del sector privado, la crisis del sistema financiero, el desplazamiento de la deuda del sector privado al sector público, la desconfianza de los mercados en la solvencia del sector público y la necesidad de reducir este nivel de deuda. Y todo ello, finalmente, es lo que explica las políticas de austeridad.»

7 Blyth (2013a) concede una importància crucial a este punto [la separació entre els Tresors i el Banc Central] al tractar de explicar las causas reales de las políticas de austeridad: puesto que los estados deben emitir deuda para acudir en socorro de las entidades financieras y han renunciado a la posibilidad de imprimir dinero, los mercados temen que puedan hacer 'default', a no ser que adopten severas medidas de devaluación interna. «Esta es la razón real, [concluye Blyth] por la que todos tenemos que ser austeros. Una vez más, todo se basa en salvar a los bancos ('it's all about saving banks').»

(A. Castells)

Els mecanismes que haurien de permetre aquesta gestió sostenible dels diferencials de competitivitat entre els països de la zona euro haurien de ser:

A) A nivell financer

- 1.** D'entrada, culminar la unió bancària. La unió bancària hauria de permetre una efectiva integració dels mercats financers dels diferents països de l'eurozona en un únic mercat financer europeu. Com hem explicat al principi, la mobilitat dels factors —i molt concretament del capital financer— és l'única manera de què disposen les economies d'una mateixa àrea monetària per ajustar els seus diferencials de competitivitat —un cop ja no poden fer-ho per mitjà del tipus de canvi i el tipus d'interès. Per tant, l'efectiva integració dels mercats financers és bàsica per tal de garantir la sostenibilitat de la unió monetària.
- 2.** A més, com és sabut, un dels problemes principals de la crisi és que hi ha «bancs sistèmics» (*too big to fail*) que són un exemple canònic de «risc moral»: sabent que seran rescatats en qualsevol cas, atès el seu caràcter sistèmic, assumeixen un nivell de riscos perfectament irresponsables. Tanmateix, aquests bancs són «sistèmics» per al seu mercat financer nacional, però ja no ho són si es valora el seu pes en un únic mercat financer europeu. La integració dels diferents mercats financers en un únic mercat financer europeu —molt particularment la banca minorista— és bàsica per tal de reduir la situació de «risc moral» en la qual es troben avui moltes entitats bancàries europees i, en conseqüència, reduir la situació d'«irresponsabilitat estructural» que ha caracteritzat els mercats financers europeus en els darrers anys.
- 3.** Si tot i les quatre llibertats (que permetia la lliure circulació de capitals dins del mercat comú) l'eurozona no disposava d'un veritable mercat financer integrat a escala europea és perquè mancaven les institucions que ho havien de fer possible. És a dir, mancaven les tres institucions clau d'una unió bancària: un supervisor comú, una autoritat comuna de resolució de les entitats en crisi i un fons comú de garantia de dipòsits. En aquest sentit, cal subratllar que la UE es troba en aquests moments en procés de fer una unió bancària *incompleta*: si bé ha adoptat ja un supervisor comú (el BCE) i una autoritat única de resolució (el Mecanisme Únic de Resolució Bancària), ha aparcat *sine die* la creació d'un fons comú de garantia de dipòsits. Compartim el parer d'aquells autors que consideren que sense aquesta tercera pota, la unió bancària quedarà coixa i l'efectiva integració dels diferents mercats financers nacionals en un únic mercat financer europeu serà insuficient.
- 4.** En darrer lloc, en l'esfera financera és imprescindible comptar amb un sistema de qualificació de riscos (agències de rating) capaç de fer mínimament bé la seva feina. Com és sabut, les agències de rating van fracassar estrepitosament a l'hora d'avaluar els actius financers que estan a l'origen de la crisi financera més gran dels darrers vuitanta anys. Els mateixos actius que van deixar l'economia europea al límit del precipici havien estat valorats amb la màxima qualificació per aquestes agències pocs mesos abans. En aquest sentit, no és nova la idea de crear una agència europea de qualificació de riscos. Davant del conflicte d'interessos que podria produir-se si aquesta agència fos promoguda o participada pel sector públic, una opció a considerar seria la possibilitat que fos concebuda com una entitat del tercer sector.

B) A nivell fiscal

- 1.** En coherència amb el que s'ha exposat al primer punt, cal avançar el més ràpidament possible en la direcció d'una veritable unió fiscal. Tothom és conscient, tanmateix, que els reptes en termes de governança i de sobirania que implica un objectiu d'aquesta naturalesa són colossals. Però som del parer que la UE no té altra opció que avançar en aquesta direcció: l'euro sense unió fiscal a llarg termini

no és sostenible. Per tant, el dilema de la UE és aquest: o fa la unió fiscal o desfà la unió monetària. I si opta per fer la unió fiscal, el camí és tan llarg i s'enfronta a dificultats tan enormes que el millor és començar a caminar-lo com abans millor i a bon ritme.

- 2.** La unió fiscal compta amb dues facetes. D'una banda, la coordinació pressupostària per evitar que els governs membres de la unió incorrin en dèficits públics excessius o injustificats. Aquest és el capítol de la unió fiscal en el qual es pot dir que, des de l'inici de la crisi fins avui, ja s'han fet pràcticament tots els deutes. Avui els mecanismes dels quals disposen la Comissió i el Consell per «vigilar» els comptes públics dels estats de l'eurozona són molt més estrictes i molt més efectius que els que existien abans de la crisi. Però només amb això podem dir que la unió fiscal europea serà completament *incompleta* —de fet, si queda limitada a la coordinació pressupostària, no seria ni tan sols digna d'aquest nom.
- 3.** L'altra faceta de la unió fiscal és: el pressupost comú, els impostos comuns i el deute comú (eurobons). En síntesi: una Hisenda europea i un Tresor europeu, que juntament amb el BCE, completin un triangle que avui —temeràriament— només té una cara. Aquesta altra cara de la unió fiscal, aquella en relació amb la qual a penes s'ha avançat ni un mil·límetre, és justament la que permet utilitzar la política fiscal com un instrument eficaç per fer front als diferencials de competitivitat entre les diferents economies de la unió monetària: a) acompanyant les reformes estructurals que han de fer els països menys competitius per millorar la seva productivitat; b) compensant els «shocks asimètrics» (exògens) que es puguin produir entre les diferents economies de la unió.
- 4.** Pel que fa al pressupost i als impostos comuns, és evident que el pressupost amb què compta avui la UE és poc menys que irrisori, si es compara amb el pressupost dels governs centrals d'altres àrees monetàries comparables del món (per exemple, els EUA). No és aquesta, probablement, l'ocasió per discutir quina hauria de ser l'estructura i la composició d'un sistema tributari europeu digne d'aquest nom. Tanmateix, sí que ens sembla oportú assenyalar que el camí cap a la construcció d'un veritable sistema tributari europeu hauria d'anar precedit d'algunes reformes de gran rellevància (algunes ja en marxa), com per exemple:
  - a)** impulsar impostos al capital financer (taxa Tobin) i impostos verds a escala europea
  - b)** harmonitzar els impostos sobre aquells factors productius amb major mobilitat, començant per l'impost de societats, així com els impostos al patrimoni, grans fortunes i successions
  - c)** promoure l'equiparació, a escala nacional, entre la tributació de les rendes del capital i les del treball
  - d)** lluitar decididament contra al frau fiscal, la qual cosa significa una política de «tolerància zero» en relació amb els paradisos fiscals (especialment els interns a la pròpia UE).
- 5.** Quin hauria de ser el destí del pressupost europeu? El disseny i l'ús d'aquest pressupost hauria de respectar alguns principis bàsics: a) el principi de subsidiarietat; b) el principi de ser usat amb finalitats anticíclics; c) el principi de ser usat en tot allò que serveixi per millorar la competitivitat de l'economia europea, entre d'altres. En relació amb això, dues consideracions. En primer lloc, i pel que fa a l'orientació anti-cíclica d'aquest eventual pressupost, d'acord amb el que ha explicat la literatura acadèmica en els darrers anys, el paper del «multiplicador heynesià» és molt més rellevant del que pensava el paradigma neoclàssic, encara ho és més en les fases recessives del cicle i especialment quan la política d'estímul fiscal pren la forma de despesa pública (més que no reducció d'impostos) i aquesta es concreta en projectes d'inversió⁸. En segon lloc, i pel que fa a la seva orientació a la millo-

ra de la competitivitat de l'economia europea, no són poques les veus que han proposat que aquest eventual «pressupost europeu» —si efectivament funcionés com un gran fons d'inversió públic— focalitzés les seves inversions en el sector de les energies sostenibles i de l'eficiència energètica, de les grans xarxes i infraestructures de transport, de la I+D+i i de les telecomunicacions.

6. Pel que fa al deute, el debat sobre l'oportunitat de crear un Tresor comú i impulsar els eurobons va ser molt viu i protagonista en els primers anys de la crisi, però en els darrers anys (del 2010 ençà) sembla que hagi pràcticament desaparegut de les institucions europees. Gran error perquè, des del nostre punt de vista, el Tresor europeu és una pota irrenunciable de la unió fiscal. Sense eurobons, la UE serà un projecte a mig construir. Propostes concretes de com avançar en relació amb la mutualització del deute n'hi ha moltes i de molt bones; ens remetem a les propostes que en aquest sentit ha fet Stuart Holland —ja sigui en companyia d'altres autors, com Galbraith i Varoufakis, o en solitari.

Aquesta ambiciosa llista de reformes es resumeixen, com ja hem dit, en dos conceptes clau: una unió bancària *completa* i una unió fiscal també *completa*. En aquest llarg i ambiciós camí cap a la plena unió bancària i fiscal, caldria afegir-li dos capítols més:

- a) Una reforma dels estatuts del BCE que, com la FED americana, equilibri els objectius d'inflació amb els objectius de creixement. I que permeti al BCE comprar deute públic i fer polítiques de *quantitative easing* amb més naturalitat. És a dir, caldria també oficialitzar un cert canvi de rumb en la política monetària del BCE.
- b) Les «reformes estructurals» que cadascun dels països (especialment aquells amb més problemes de competitivitat) han de fer per tal de millorar la productivitat del seu sistema productiu. També els països tenen els seus deures «particulars» a l'hora de resoldre els desequilibris que avui han convertit la UE en el «malalt crònic» de l'economia mundial —descomptant el cas de Japó.

Tanmateix, el problema del camí traçat no es troba tant en les dificultats tècniques que puguin derivar-se de les diferents reformes que calen per assolir la plena unió bancària i la plena unió fiscal. Ni tan sols són els interessos que aquestes reformes afecten més o menys frontalment —pensem, per exemple, en els interessos que es posen en joc amb un fons comú de garantia de dipòsits, o amb l'harmonització de l'impost de societats o la tolerància zero amb els paradisos fiscals— que són una part important del problema. Des del nostre punt de vista, la dificultat més rellevant de totes —sent molt rellevant el problema dels interessos perjudicats, insistim— rau en la «revolució» que en termes de governança democràtica implica culminar aquestes dues unions, molt particularment la unió fiscal. Es pot disposar d'un pressupost i d'uns impostos comuns sense un Ministre d'Hisenda comú (o un supercomissari d'Hisenda)? La resposta, creiem, és no. Diguem-ho més clarament: es pot disposar d'una unió fiscal sense disposar d'un veritable govern federal europeu? La resposta, creiem, és no. Es pot disposar d'un govern federal europeu sense una legitimació democràtica directa d'aquest govern? La resposta, clarament, hauria de ser no.

Hi ha una regla de proporció entre les competències de la Comissió (l'embrió d'un govern europeu) i el seu grau de legitimació. Mentre els poders de la Comissió eren «poders delegats» —una institució «per sota» del Consell Europeu— la seva legitimació democràtica podia ser indirecta: el Consell elegia el president de la Comissió. Avui el Parlament ha aconseguit augmentar la legitimitat d'aquest embrió de govern europeu, amb el mecanisme de *hearing* i validació dels Comissaris. Tanmateix, el dia que la Comissió fos un veritable govern federal, amb competències fiscals, amb un pressupost i uns impostos, amb capacitat per emetre deute i un tresor al seu servei —sense que els Estats representats al Consell Europeu tinguessin una gran capacitat per vetar les seves decisions— sembla evident que aquell govern hauria de comptar amb un mecanisme de legitimació democràtica directa —com el de qualsevol govern de qualsevol estat membre de la UE avui, independentment de si el seu règim és parlamentari o presidencialista.

---

lada relació de tots aquells estudis que recentment han confirmat aquesta conclusió.

Aquesta és, al nostre parer, la gran —immensa— dificultat a vèncer per tal d'avançar de manera certa cap a la unió fiscal: no és possible la unió fiscal plena si no estem disposats a fer una unió política plena (federal). Com sabem prou bé, això vol dir construir una «sobirania» europea (un demos europeu) per sobre de les actuals sobiranies estatals. Tanmateix, que la dificultat a la qual ens enfrontem sigui enorme no hauria de voler dir que renunciem a aquest horitzó. Perquè el dilema al qual ens enfrontem també és enorme, tal com s'ha vist abans: o avancem cap a la unió fiscal (i la consegüent unió política federal) o, a la llarga, desfem la unió monetària. Acabar desfent la unió monetària no seria un cop irreversible pel projecte europeu en el seu conjunt?

Valoració del Pla Juncker

Les principals crítiques que es poden fer —que s'estan fent, de fet— al Pla Juncker són:

- a)** No és un veritable Pla d'inversió públic, en la mesura en què està concebut com un gran programa d'«avals» i de «garanties» per animar la inversió privada. No és el mateix fer servir el diner públic com un fons d'inversió públic, que com un fons d'avals al capital privat perquè assumeixi determinats riscos d'interès públic. Alguns consideraran que és molt millor, en la mesura en què l'ús en forma d'avals i garanties multiplica en molt el capital finalment invertit. D'altres consideraran que és pitjor, en la mesura en què el capital privat requereix una determinada rendibilitat i això limita les inversions: des del punt de vista del seu interès públic i de la seva utilitat social, i fins i tot pel que fa al seu potencial anti-cíclic. Les inversions que més poden estimular la demanda, les que més ocupació poden crear i que més poden activar aquelles parts del mercat de treball més estancades no tenen perquè coincidir, ni molt menys, amb aquelles inversions amb una certa rendibilitat.
- b)** La insuficiència dels fons. Perquè els 20.000 milions d'euros que posa la Comissió (a través del BEI) es converteixin en els 300.000 milions d'euros que proposa Juncker cal una ràtio d'apalancament del 15. Alguns programes de la Comissió o del BEI que partien de ràtios d'apalancament molt més baixos (del 10) han fracassat estrepitosament. Tanmateix, els defensors del pla addueixen que, en les seves darreres ampliacions de capital, el BEI ha demostrat tenir una capacitat d'apalancament del 18. Atès que aquest fons de 20.000 milions d'euros quedarà integrat dins del BEI, podria ser que la capacitat d'apalancament fos la mateixa. Però no hi ha garanties que un fons tingui el mateix impacte que el nou capital derivat d'una ampliació.
- c)** No hi ha cap novetat. De fet, la gran majoria dels 20.000 euros són reassignació de fons que ja existien i, per tant, a penes hi haurà diner nou. En el mateix sentit, el fons que gestionarà aquests diners i que quedarà integrat dins del BEI disposarà de diversos instruments financers, cap dels quals és nou. Tots ells ja existien, tots ells estan sent utilitzats ja en diferents programes del BEI ja en marxa; simplement, es reagrupen i es posen sota una mateixa direcció. Per tant, si no s'està fent res substancialment diferent, els crítics —o millor dit, els escèptics del Pla Juncker— consideren que no tindria massa sentit esperar resultats gaire diferents dels actuals.

Finalment, caldria parar esment en l'argument fonamental —de fet són dos arguments— en base al qual es defensa que la filosofia del Pla Juncker ha de ser «animar la inversió privada» i dirigir-la cap a projectes d'interès públic, i no activar un veritable pla d'inversió pública:

- a)** Els estats no estan en condicions de crear un mega-fons de 300.000 milions d'euros, perquè amb l'actual situació financera dels Estats Membres això només es podria finançar amb emissions massives de deute públic i dispararia el seu dèficit públic. En el mateix

sentit, la Comissió europea tampoc no pot finançar aquest fons perquè no disposa de capacitat d'endeutament —a manca dels eurobons— i perquè els seus instruments tributaris —els impostos europeus— són massa escassos per finançar un pla així.

- b)** A més, en els mercats financers hi ha, ara mateix, una gran liquiditat: l'estalvi és alt, està ple d'inversors buscant projectes on invertir i hi ha empreses amb diners suficients per emprendre grans projectes. Si estan aturades és per la por d'assumir determinats riscos vinculats a determinats tipus de projectes —d'interès públic— i per tant del que es tracta és de fer servir el diner públic com una «empenta inicial» que els faci perdre aquesta por.

Tot i que la lògica subjacent a aquests dos arguments pugui semblar impecable, no podem deixar de fer-nos una pregunta. Si hi ha liquiditat als mercats financers i un gran estalvi que no troba la manera de convertir-se en inversió, i si els governs (els estats i la Comissió) estan avui sub-finançats i en molts casos en estat de dèficit crònic, els governs teòricament tenen davant seu dues possibilitats: a) fer servir els seus escassos recursos públics com a «garanties» que mobilitzin aquest ingent estalvi privat; o b) articular una política fiscal que transfereixi aquest estalvi privat a mans del govern, via impostos, la qual cosa hauria de permetre aquests governs finançar tots aquests plans d'inversió que avui no es poden permetre. Per què els governs europeus han optat indefectiblement pel primer camí, renunciant completament al segon? De segur que, comptant amb les restriccions amb les quals es troben aquests governs avui, només el primer camí pot ser abordat com una opció racional?

Més enllà de la factibilitat a curt termini d'una o altra via (qüestió del tot rellevant, sens dubte), cal plantejar quin és el tipus de rendibilitat que s'obté en un i altre cas. El camí a) sacrificarà, poc o molt, l'interès social dels projectes en nom de la rendibilitat privada. El camí b) sacrificarà la rendibilitat econòmica a curt termini dels projectes en nom de la seva rendibilitat social —la qual, no ho oblidem, quan s'orienta correctament, és en rendibilitat econòmica a llarg termini, també.

Fetes aquestes consideracions, no cal dir que som partidaris de totes aquelles propostes que avui exigeixen que les inversions del Pla Juncker estiguin condicionades pel «balanç social» i el «balanç ambiental» de les inversions que es disposi a finançar. En aquest sentit, caldria prioritzar aquelles inversions que, a banda d'estar orientades a la millora de la competitivitat de l'economia europea —pel que fa a això, ens remetem a la llista de sectors que hem assenyalat quan parlàvem del destí d'un eventual pressupost europeu—, afavoreixin aquests impactes:

- a)** Crear ocupació, especialment en aquells sectors de baix valor afegit que avui són els més perjudicats per les altes taxes d'atur —conscients que això pot ser de difícil conciliació amb l'objectiu de destinar les inversions a aquells sectors que més poden contribuir a la millora de la competitivitat (energies, xarxes de transport, R+D+I, telecomunicacions, etc.).
- b)** Tenir un impacte positiu en termes de pre-distribució. Les polítiques públiques no només haurien de fixar-se en les regulacions re-distributives, sinó en aquelles que afavoreixen una pre-distribució el més igualitària possible. En aquest sentit, cal donar una especial prioritat a totes aquelles tipologies empresarials —economia social, diverses formes de democràcia industrial, etc.— que de manera contrastada tenen un impacte positiu en termes de pre-distribució.
- c)** Pel que fa al sector de l'energia, caldria afavorir totes aquelles inversions que permetin avançar en la generació d'energies renovables i en totes aquelles que permetin millorar l'eficiència energètica —tant a nivell productiu, com del transport, com residencial.
- d)** Prioritat de les inversions socials: educació, salut i serveis social (polítiques de família, lluita contra l'exclusió, etc.). Prioritat de les polítiques actives d'ocupació.

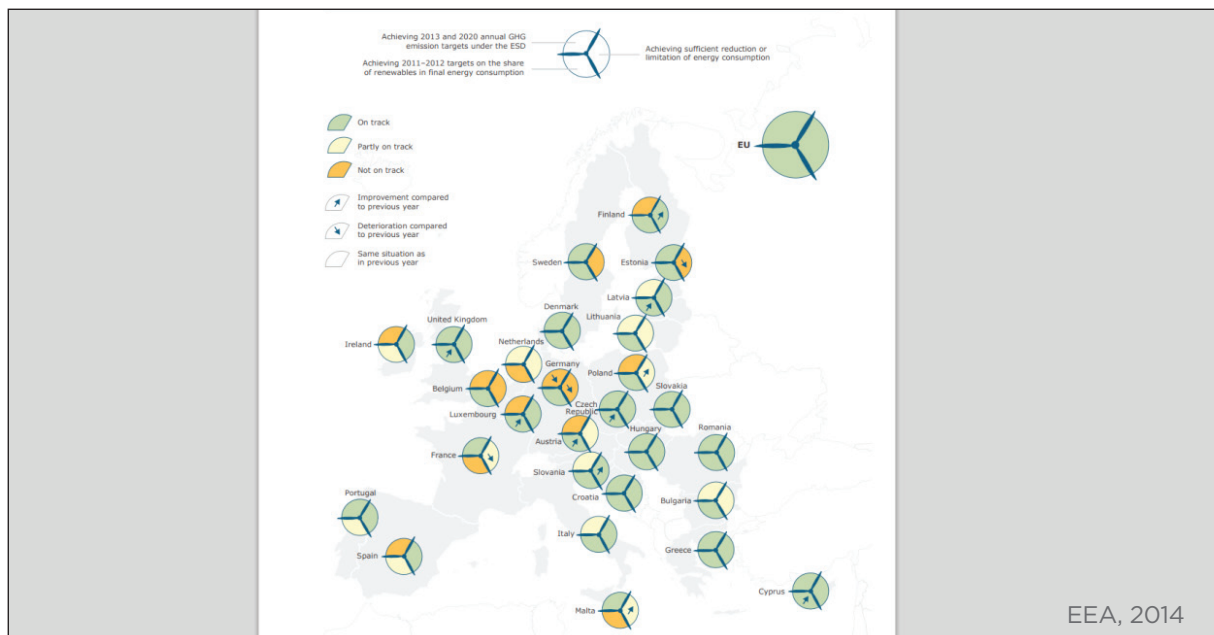
3.4. L'ECONOMIA VERDA, per Frederic Ximeno

1. Acció climàtica, renovables i eficiència

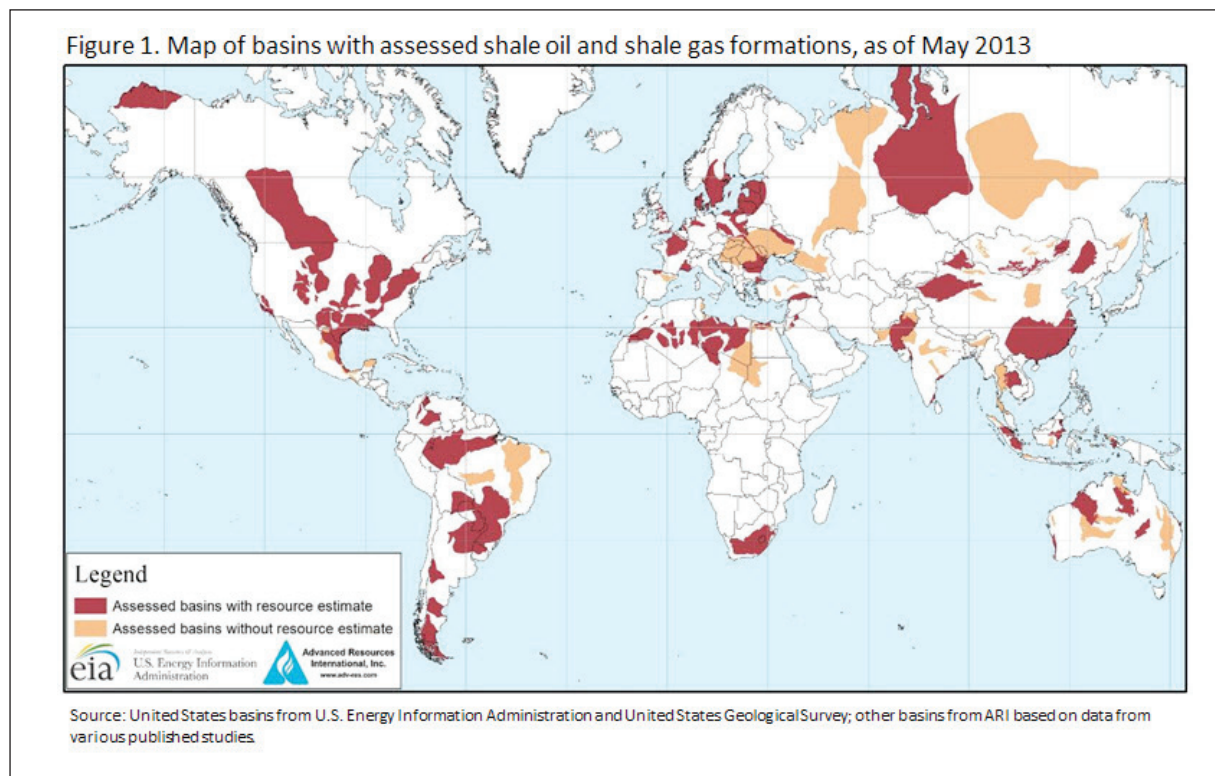
L'1 de gener del 2013 van entrar en vigor tots els mecanismes normatius del Paquet Clima-Energia, aprovat per la Unió Europea (UE) el 2009. Els objectius són coneguts: un 20% de reducció de les emissions de gasos amb efecte d'hivernacle; la generació del 20% de l'energia final de fonts renovables i una reducció del 20% del consum energètic. El Parlament Europeu va aprovar la directiva sobre eficiència energètica que completa el desenvolupament normatiu d'aquell paquet el 2012. Recentment, el Consell Europeu ha aprovat els objectius per a 2030: «com a mínim» el 40% de reducció de gasos amb efecte d'hivernacle; 27% de reducció de consum energètic a través de l'eficiència; i 27% d'energia final a partir de fonts renovables. Mentre que l'ambició 2008-2012 (-8% d'emissions de GEI i cap objectiu en eficiència i renovables) va créixer al període 2013-2020 (-14% addicional de reducció d'emissions de GEI, aprox. +15% en renovables i +20% d'eficiència), cap al 2030 l'ambició decreix: en 10 anys, dos més que els períodes anteriors, es planteja una reducció addicional de -20%, d'un 7% més de renovables i un d'un 7% més d'eficiència, el segon sense repartiment exacte entre països i el tercer, indicatiu.

L'any 2014, les emissions de gasos amb efecte d'hivernacle del conjunt de la UE estan el 19% per sota dels nivells del 1990, per tant, els objectius a 2020 estan ja assolits sis anys abans. L'Agència Europea de Medi Ambient projecta que es pot arribar al 24% de reduccions el 2020. La UE-15, que s'havia compromès a reduir un 8% entre el 2008 i el 2012, el 2011 ja estava al -14% de l'any base del Protocol de Kyoto.

Després de la Cimera de Copenhaguen, el lideratge de la UE en el procés internacional obert el 1992 per fer front al canvi climàtic pateix un revés significatiu. L'immobilisme dels EUA i la irrupció dels països emergents, especialment la Xina, com a actors internacionals que exigeixen més acció als països desenvolupats abans d'assumir compromisos aïllen la UE. La cimera del clima de Durban ho certifica. El lideratge mundial li correspon als EUA i la Xina, al capdavant, la UE representa només el 10% de les emissions mundials. Però treballar per la reducció d'emissions i abordar polítiques actives d'adaptació ha de ser, com ja estableix l'Estratègia Horizon 2020, una de les línies principals d'inversió per a la recuperació econòmica. Altrament, no tots els països europeus avancen al mateix ritme, i alguns reculen. Així que l'harmonització de polítiques a través del condicionament energètic i climàtic seria una bona tasca de la inversió pública europea.

N'hi ha que s'han afanyat a donar per liquidades les polítiques climàtiques i energètiques de la Unió. Però la creixent dependència energètica d'Europa, el context internacional d'increment de preu de l'energia —conjunturalment aturat per la decisió de reducció del preu del petroli com a estratègia per aturar la rendibilitat de les fonts no convencionals— i les preocupants constatacions dels impactes de l'escalfament global no ofereixen alternatives. La dependència energètica manté Europa subjecta a les decisions de mercats on no és un operador principal. El *shale* gas, la nova panacea fòssil, tampoc no és a Europa on es pot desenvolupar amb més facilitat (pel fet que la propietat del subsòl no és del propietari del sòl, com sí que passa a EUA) i perquè els recursos lutítics no estan principalment al nostre continent.

Per tant, abordar l'eficiència energètica i la generació renovable a Europa no només és cabdal per reduir els gasos d'efecte hivernacle, sinó també per a definir un horitzó si no estable, com a mínim conegut (fixat en el propi continent) del preu de l'energia. La discussió del mix energètic (eòlica, fotovoltaica, biomassa, carbó amb magatzematge de CO² i, només transitòriament al meu entendre, nuclear) s'ha de fer dins el marc de la UE amb un horitzó d'autosuficiència a partir de polítiques intensives d'eficiència energètica per a reduir la demanda i d'impuls de les renovables.

Les inversions en renovables i en la millora del mallat i la interconnexió de la xarxa elèctrica europea per permetre la producció «distribuïda» hauria de ser central en les polítiques d'inversió pública de la Comissió.

La reducció de la dependència energètica requereix la diversificació del *mix* a partir de fonts disponibles a casa. Això implica nous llocs de treball (caldrà veure si per compensar els que es perdrien als sectors convencionals o donaria per més). Les renovables ho són. Això augmenta els llocs de treballs locals i la nova indústria. Altrament, s'espera que l'eficiència energètica generi 500.000 llocs de treball a la UE. Generar ocupació reduint costos a través de la reducció de la intensitat energètica és l'equació de síntesi entre les polítiques d'austeritat i les de creixement. L'impuls de les renovables i l'eficiència energètica ja no és —només— un compromís amb el món, és un dels eixos per a la represa econòmica.

El de les renovables ja no és, a més, un mercat emergent, sinó una indústria consolidada. L'any 2011, la UE comptava amb 96 GW eòlics i 50 GWp fotovoltaics (el 40% mundial). 32 GW han estat instal·lats de nou el 2011, el 71% de totes les noves fonts energètiques instal·lades. Però la Xina es desperta i ja

ha instal·lat 65 GW eòlics (un creixement del 40% en un any) i els EUA arriben als 47 GW, amb un creixement del 16% en un any (2011). A Europa, les renovables cobreixen el 12,5% del consum final d'energia. L'objectiu del 20% és lluny. Per tant, l'intens ritme de desenvolupament dels últims anys només pot augmentar i ho farà amb l'eòlica i la fotovoltaica fonamentalment.

Una altra cosa és on es desenvoluparà i com. La moratòria de les primes i el nou marc fiscal aprovat a Espanya no són les millors cartes de presentació. Però l'energia eòlica ha arribat a cobrir, en moments de demanda baixa, fins al 68% de la demanda elèctrica espanyola. La generació elèctrica mitjana anual a partir de renovables ja arriba al 32%.

El mal moment de la fotovoltaica a Espanya, derivat de la revisió retrospectiva de les primes i la moratòria, no s'adiu amb l'explosió que ha sofert aquesta tecnologia a la UE, sobretot a Alemanya i Itàlia. En un any s'han instal·lat 23 MWp. La caiguda de preus dels panells fotovoltaics ha situat aquesta renovable en una bona situació, arribant a la *grid parity* a uns quants mercats, entre ells l'italià.

El transport és el sector amb més camí per recórrer. El 33% del consum d'energia final a Europa, fonamentalment d'origen fòssil, és per al transport. S'anuncien canvis tecnològics que poden reduir a la meitat el consum per quilòmetre. Però caldrà desenvolupar models territorials i de mobilitat assenyats i electrificar el transport. Això implicarà necessàriament un impuls radical al ritme de penetració de les renovables al *mix* elèctric, per fer front a aquesta nova demanda.

El desacoblament del desenvolupament de les emissions de CO₂ i el consum energètic és un objectiu socioambiental i econòmic central a Europa. I és on acabaran les altres economies perquè el repte climàtic no es podrà menystenir gaire més temps. Per tant, és també una estratègia d'internacionalització i d'innovació. Hi ha lloc per a la reorientació de les empreses tradicionals i el naixement de noves empreses, de totes les mides. Hi serem nosaltres?

2. Reindustrialització per furnir la nova demanda «verda»

A més de la indústria de les renovables i l'eficiència (que ja ha generat llocs de treball de totes les qualificacions: recercaires, enginyers, instal·ladors, constructors...), la UE té oportunitats immenses en altres sectors com ara l'ecodisseny i els productes durables; el reciclatge, la reutilització i la substitució de materials; l'agricultura ecològica i de proximitat; el transport públic i la mobilitat sostenible, la conservació del territori i la biodiversitat i la tecnologia al servei d'aquests sectors. Invertir-hi vol dir canviar prioritats i compensar la desinversió que ja s'ha produït per col·lapse del model insostenible. Aquesta hauria de ser l'orientació de la inversió pública.

El cas català n'és un exemple. El declivi del tèxtil no va ser impediment per al manteniment del tremp industrial durant el segle xx. Metal·lúrgia, química i alimentació són els sectors més importants, avui, però s'emporten poc més del 10% cadascun. La diversitat és alta. Als anys vuitanta la indústria furnia el 40% dels llocs de treball, a principi dels noranta, el 30% i abans de la crisi, el 22%. Els darrers trenta anys ens hem terciaritzat i ens hem convertit en un país de serveis i constructors... i de 700.000 aturats. Malgrat la davallada relativa, fins al 2008 es creaven llocs de treball industrials i gairebé 800.000 persones hi trobaven feina. Del 2007 ençà s'han destruït 270.000 llocs de treball industrials. La mala salut de ferro del sector durant trenta anys s'esberla. L'exportació s'ha incrementat poc: del 20% a principi dels noranta al 28% ara. Tant als anys vuitanta com ara, a Espanya hi enviem el 41% (2012).

Un estudi publicat recentment mostra com la pèrdua relativa del sector industrial encara és més greu el 2014. La vella indústria europea està tocada. Ens deixa passius ambientals i marxa, o bé exigeix que ens en fem càrrec per seguir-hi essent. El cas de Flix, els runams salins del Bages o la mala qualitat de l'aire de Barcelona —generada pel transport i la indústria— són alguns dels casos flagrants que engreixen el dèficit públic. Una equació perversa que no ens podem permetre. Com tampoc ens podem permetre perdre els 40.000 milions de PIB que genera el sector industrial a Catalunya, ni el 28% del PIB que genera al conjunt de la UE.

Des d'una perspectiva retrògrada, no cal fer res. N'hi ha prou aprofitant les darreres raneres d'aquella exitosa revolució industrial i col·locar els passius a tercers. La visió conservadora —intel·ligent,

tanmateix— opta per incorporar objectius ambientals amb la intenció d'alentir tant com sigui possible el final d'aquest model, inevitable ateses les disfuncions ambientals, la ineficiència de la maquinària financera i la iniquitat del model de producció i consum. Es mantenen les estructures de producció (i els productes), externalitzant-les, donant una resposta tèbia als problemes ambientals i incorporant discretament nous models de negoci basats en l'eficiència.

La visió progressista planteja un canvi de model basat en la descentralització, la producció en xarxa, la integració de la producció de béns i serveis, l'economia circular, el repartiment equitatiu dels recursos limitats, la valorització de la qualitat de vida, la tecnologia a l'abast d'una societat culta, que genera un cercle permanent d'innovació que permet augmentar el bé comú.

L'aliança tàctica entre els sectors conservadors i progressistes per desenvolupar un model per produir eficientment, per a tot el món, productes que alhora millorin la qualitat de vida i les condicions ambientals és fonamental per derrotar els retrògrads. És una emergència per sobreviure.

Dos casos locals: Edse Inventiva —que aconsegueix dissenyar la bicicleta Urbike i guanya un concurs per fabricar-ne 11.000 per a Copenhaguen, no pot lligar-ne la fabricació a Catalunya— és un triomf dels retrògrads que ens fa perdre esperança. Per contra, ens la torna LC Paper 1881. Després de cent trenta anys produint paper, es reinventa. Utilitza paper reciclat, obté certificacions ambientals, ha incorporat cogeneració, ha patentat una màquina pròpia ultraeficient —l'MP3— i reorientant la producció de paper tissú obté contractes internacionals.

La revolució industrial a Europa, incloent-hi Catalunya, va tenir com a motor el mercat —llavors el captiu de les colònies espanyoles— i la innovació —important i reinterpretant els models dels llocs més avançats del moment, llavors la indústria tèxtil britànica. Avui ja no hi ha mercats captius ni aranzels protectors i, per tant, la innovació i la intuïció de quins són els sectors emergents són la clau de l'èxit i del renaixement productiu de d'Europa i Catalunya. Imprescindible abans, però sobretot ara que tenim 500.000 aturats i que el mercat interior, sobretot de la construcció i els serveis annexos no ofereixen perspectives de futur. Als anys noranta es va produir un acord estratègic bàsic que va permetre situar Barcelona al mapa turístic mundial, reforçant un sector molt i molt madur al conjunt de Catalunya, que està resistint la crisi amb una gran dignitat. On cal ara orientar estratègies compartides? El segle XXI és l'era de l'eficiència energètica i la generació de fonts renovables, de la gestió intel·ligent dels recursos naturals. Els alemanys, els francesos, els britànics i altres nord-europeus, tant governs com entitats financeres, grans transnacionals, petites i mitjanes empreses i la ciutadania hi estan abocats. Reconversió industrial de sectors madurs (automoció, acer, manufactura...) i serveis avançats. A Catalunya, encara estem enrocats en la logística i la distribució, sectors de baixa intensitat de mà d'obra i baixa intensitat de coneixement. Per a ser un hub productiu és necessari poder evacuar eficientment la producció. D'acord. Però treballar per un bon sistema de transport sense treballar per un bon sistema de producció de béns és posar l'arada davant dels bous. Per tant, la inversió pública europea hauria d'orientar-se a la reconversió industrial per fer front a sectors emergents i no pas a les infraestructures de transport.

3. Consum precís

Haurem de ser precisos en el consum. El punt just d'allò que necessitem, aprofitant-ho tot. No consumirem cap producte sense estendre'n l'ús —o els usos— i al final el reciclarem fins a reintroduir-ne tots els materials al mercat altre cop. Ni una despesa energètica supèrflua. L'oferta s'adaptarà a aquesta perspectiva i incorporarà mecanismes intel·ligents per a l'eficiència dels productes i serveis però, mentrestant, haurem de ser consumidors informats i extremament exigents. Haurem d'estar proveïts d'informació permanentment sobre els nostres consums i sobre la situació exacta dels nostres serveis, per prendre la millor decisió a cada moment. Les xarxes intel·ligents de transport i d'informació seran elements necessaris.

Els tres nous paradigmes són l'eficiència, la suficiència i la precisió informada. Mentre no ens han preocupat gens ni mica ni els límits ni el preu del proveïment energètic i de materials ni les conseqüències

del seu malbaratament, hem anat acumulant deute ambiental, social i monetari. Hem tirat pilotes fora. Hem viscut de renda. El reajustament és imprescindible. Però no crec que haguem de plantejar un negre futur d'austeritat, sinó un brillant futur de suficiència.

Els anglosaxons fan servir el terme *smart*, que ve a ser un interludi entre intel·ligent, llest, elegant i endreçat. Haurem de ser *smart*. Haurem de viure en *smart cities*, on tinguem informació permanent sobre com es comporta la ciutat i sobre les conseqüències de les nostres decisions quotidianes, per prendre-les afinadament. Haurem de transportar l'energia i la informació a través de xarxes intel·ligents (*smart grids*), per generar-la arreu on es pugui i consumir-la on calgui.

També haurem d'organitzar-nos. Les cooperatives de producció i de consum, les xarxes per llogar i compartir persona a persona seran instruments eficaços. Per estar al dia de les novetats tecnològiques que millorin amb eficiència la nostra qualitat de vida, el lloguer o el *leasing* hauran de ser la norma. No serà tan important tenir un producte com gaudir del servei que ens dóna en el moment que el necessitem.

Per descomptat, no és descartable haver de revisar, en el futur, el nostre concepte de suficiència si volem assegurar la supervivència de les set mil milions de persones que hi ha al planeta. Haurem de veure fins on arribem contenint el nostre malbaratament i actuar en conseqüència.

No es tracta de tenir pitjors productes o serveis ni de menys qualitat de vida, es tracta de canviar la comptabilitat i incorporar els segons usos, valorar nous serveis, incorporar les externalitats. Per això em sembla que les aliances tàctiques entre els sectors productius i tecnològics que ja l'han assumida, amb consumidors informats, exigents i organitzats (i governs que ho promoguin) ens pot donar resultats immediats: nous llocs de treball i estalvi sense perdre benestar. La inversió pública europea s'hauria de centrar també en el desenvolupament tecnològic i en el desenvolupament de les habilitats socials per a viure «amb precisió».

4. La lluita contra la pobresa més enllà de la renda

La internalització de costos ambientals i l'exigència de responsabilitats sobre els deutes ambientals que se generen en produir malament alliberaria molts recursos públics dedicats a resoldre les disfuncions ambientals, cosa que engreixa el deute públic per les actuacions de restauració o, si no es restaura, l'engreixa igualment per a fer front a les conseqüències (per exemple, el CREAL estima en 6.400 milions anuals els costos del sistema de salut per atendre les malalties derivades de la mala qualitat de l'aire a Barcelona). Per dir-ne un cas entre molts, la descontaminació de l'Ebre a Flix costa 200 milions d'euros de l'erari públic, pel cap baix, per fer front a un impacte ambiental generat per una empresa amb nom i cognoms. Un altre: una empresa constructora s'ha declarat insolvent per assumir les compensacions ambientals compromeses d'una qüestionable operació urbanística que ha deixat a mitges al Pirineu. També es pot fer esment del model dispers d'urbanització que incrementa exponencialment els costos dels serveis bàsics. D'exemples com aquests, se'n podria fer una relació ben llarga.

És ben clar que cal un canvi de model que no especuli amb el menysteniment d'aquests costos. Però, mentrestant, ja podríem començar assignant responsabilitats als que no els consideren en el seu compte de resultats i acaben gravant les migrades arqués públiques. Cal, urgentment, que algú en faci el càlcul, però és prou clar que els 7.000 milions de dèficit serien la xocolata del lloro i, de pas, uns quants s'hi mirarien més abans d'afrontar projectes propis del segle xx, i el país hi guanyaria. Indiscutiblement, és millor prevenir que curar, però quan el mal ja està fet, que se n'ocupi qui l'ha generat, o que pagui el que correspon perquè el sector públic ho abordi de manera subsidiària.

La directiva europea de responsabilitat ambiental és un instrument molt poderós en aquest sentit que, de moment, s'aplica amb molta prudència o, simplement, no s'aplica. Tanmateix, encara seria més útil una reestructuració profunda de la fiscalitat, incorporant-hi criteris ambientals.

El factor renda és fonamental per a la redistribució, però també ho és l'absència d'impacte ambiental

perquè redueix despesa pública de restauració o de gestió de les seves conseqüències (algunes a mitjà i llarg termini), i perquè millora la qualitat de vida.

5. La innovació (distància entre talent i capital)

A Europa hi ha unes grans capacitats d'innovació en les línies apuntades. Però el capital només aposta, ara per ara, per aquelles innovacions que espera que tinguin unes curtíssimes taxes de retorn o, simplement, com sempre, és poruc. Aquesta distància entre el talent i disponibilitat de capital dificulta el canvi de model a Europa —especialment als països del sud. Dificulta prendre certa dimensió per a la internacionalització. Només els casos excepcionals —per exemple, en Ferran Adrià— generen prou recursos propis i prou atracció de capital per a fer-ho. Altrament, també cal dir que a Europa sembla que costa fer aliances i treballar en xarxa, la qual cosa hauria de ser obligat amb el teixit empresarial que ens caracteritza. Però és difícil prendre determinats riscos comptant només amb els recursos propis. Però això mereix una altra reflexió. A Alemanya, un equilibri interessant entre la generació de talent —això vol dir prioritzar l'educació, la recerca i la innovació— i una inversió de capital que pren riscos per recolzar aquest talent, dóna bons rèdits. ¿Es pot invertir en estructures públiques que ho facilitin?

4.

Nota curricular dels autors

Jordi Augusto

Economista. Ha estat director general de Barcelona Tecnologia S.A. i del Centre Tecnològic Aeroespacial de Catalunya, professor de Teoria Econòmica a la Universitat Autònoma de Barcelona i és autor de diverses publicacions sobre la crisi econòmica, i articulista d'anàlisi econòmica. Actualment treballa com a consultor en anàlisi econòmica i co-presideix la Comissió d'Innovació del Col·legi d'Economistes de Catalunya.

Marcel Coderch

Enginyer de telecomunicacions per la Universitat Politècnica de Catalunya, Màster i Doctor en Enginyeria Elèctrica i Ciències Informàtiques per l'Institut Tecnològic de Massachusetts. Expert en qüestions energètiques, sostenibilitat i creixement econòmic, és professor de la UPC i de la Barcelona Graduate School of Economics (BGSE). Ha estat directiu del Grupo Anaya, Retevisión-Auna i de Techfoundries. Membre del Club de Roma, de CiMA (Científics pel Medi Ambient), de SEBAP (Societat Econòmica Barcelonesa d'Amics del País) i d'AEREN (Associació per l'Estudi dels Recursos Energètics). Membre del Consell Assessor per al Desenvolupament Sostenible de la Generalitat. El 2006 va ser nomenat vicepresident de la Comissió del Mercat de les Telecomunicacions.

Joaquim Coello

Enginyer naval amb especialització en Operació i Construcció Naval i Transport Marítim per l'Escola Tècnica d'Enginyers Navals de Madrid. MBA de IESE. Va ocupar diverses posicions relacionades amb la recerca i tecnologia: ha estat Degà de la Universitat de Naval i Enginyers d'Oceà d'Espanya. Va ser president del Grup de Sector del Motor (ESG), Associació de Fabricants de motor de Secció de Materials Aeroespacials europeus (AECM). Va ser president de l'Associació de Fabricants d'Equipament bascos Aeroespacials (Hegan) i també ha presidit EUSKALIT, la Fundació per Qualitat al País Basc. Des del 2007 és president del Consell Executiu de la Universitat de Barcelona.

Toni Comin

Filòsof, polític i professor de ciències socials a ESADE. Ha estat diputat del Parlament de Catalunya durant el període 2003-2006. Ha publicat diversos assajos en filosofia política, sobre la relació entre la religió i la política i en l'àmbit de la crítica social i econòmica. Col·labora amb diferents mitjans de comunicació nacionals.

Joan Majó

Emprenedor, polític i enginyer industrial. Antic alcalde de la ciutat de Mataró, Ministre d'Indústria i Energia i director general de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió. És assessor a la Unió Europea en el camp de telecomunicacions i tecnologia d'informació i presideix el Fòrum de Societat de la Informació, l'Institut Europeu per Mitjans de comunicació i el Comitè d'Experts responsable de l'anàlisi de les polítiques científiques i tecnològiques a la Unió Europea.

Frederic Ximeno

Biòleg (UB), Màster en Estudis Territorials i Urbanístics (EAPC-UPC-UPF) i Tècnic Urbanista (EAPC). La seva tasca professional, desenvolupada a l'empresa privada i a l'administració pública, s'ha centrat en la planificació ambiental, climàtica, territorial i urbanística, en la definició d'estratègies de desenvolupament local, regional i nacional des de la perspectiva de la sostenibilitat. En l'àmbit privat ha treballat a l'Estudi Ramon Folch, Gestió i Comunicació Ambiental, S.L., (ERF), a GFE-SOCINTEC i al CEP-Centre d'Estudis de Planificació. En el sector públic ha estat Director General de Polítiques Ambientals i Sostenibilitat del Departament de Medi Ambient i Habitatge de la Generalitat de Catalunya.

5.

Els policy papers de la Fundació Catalunya Europa

La Fundació Catalunya Europa (FCE) és una fundació privada sense ànim de lucre, ideològicament plural i independent i finançada amb aportacions empresarials i individuals. La FCE neix el 2007 sota la voluntat del President Pasqual Maragall i amb la missió de promoure el debat i la generació de coneixement sobre Europa a Catalunya, al voltant de quatre grans eixos d'anàlisi: Economia i Benestar, Governança i Democràcia, Societat i Cultura, i Ciutats i Territoris.

En el marc de les línies de treball de la FCE, la Fundació ofereix serveis d'anàlisi política i consultoria, entre els quals destaquen com a nova línia editorial els **Policy Papers Europeus (PPE)**.

A. Objectius dels PPE

Els PPE tenen per objectiu alimentar el debat a partir de posicionaments informats i actualitzats sobre àmbits específics de política sectorial europea i proporcionen recomanacions orientades a la presa de decisions política, amb una especial atenció als efectes de les polítiques europees sobre el territori.

Són documents executius adreçats a decisors polítics, activistes, mitjans de comunicació, etc., amb una vocació més propositiva que analítica.

L'autoria dels PPE pot ser individual o col·lectiva, i sempre compta amb un expert-ponent responsable de garantir que el PPE és una contribució rellevant i rigorosa, i un coordinador en cas que es tracti d'un treball col·lectiu. Quant a l'autoria, els PPE busquen combinar el coneixement expert procedent de l'acadèmia amb el coneixement expert que ve de la praxi i l'acció política.

B. Eixos temàtics:

Els PPE tenen un enfocament sectorial i aborden, prioritàriament, els eixos de treball següents:

- i) Pobresa i exclusió social
- ii) Atur, joventut i formació permanent
- iii) Desenvolupament sostenible i debat energètic
- iv) Ciutats europees
- v) Europa-Mediterrani: Seguretat, cooperació, migració.

C. Format:

- A. Presentació de l'expert-ponent
- B. Principals eixos de debat
- C. Recomanacions
- D. Nota sobre els CV dels autors

L'extensió dels PPE és variable: entre 25 i 40 pàgines
Publicació trilingüe: català, castellà i anglès.